

Male države jugoistočne Europe: iskustva ulaska u Europsku uniju i perspektive budućeg proširenja Europske unije

Tolo, Marina

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:552647>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

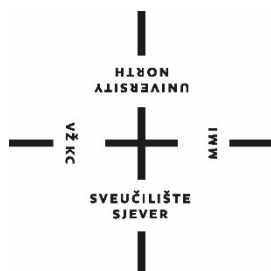

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

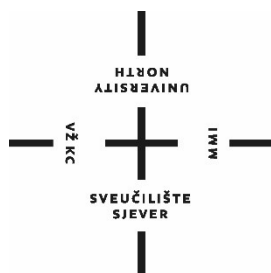
DIPLOMSKI RAD br. 236/PE/2018

**Male države jugoistočne Europe: iskustva
ulaska u Europsku uniju i perspektive
budućeg proširenja Europske unije**

Marina Tolo

Varaždin, 2018.

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN
Studij Poslovna ekonomija

DIPLOMSKI RAD 236/PE/2018

**Male države jugoistočne Europe: iskustva
ulaska u Europsku uniju i perspektive
budućeg proširenja Europske unije**

Student:

Marina Tolo, 0378/336 D

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Petar Kurečić

Varaždin, svibanj 2018.

Prijava diplomskog rada

studenta IV. semestra diplomskog studija
Poslovna ekonomija

IME I PREZIME STUDENTA	Marina Tolo	MATIČNI BROJ	0378/336D
NASLOV RADA	Male države jugoistočne Europe: iskustva ulaska u Europsku uniju i perspektive budućeg proširenja Europske unije		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Small States of South Eastern Europe: The experiences of accession to the European Union and the prospects for the future enlargement of the European Union		
KOLEGIJ	Ekonomika i politika međunarodne razmjene		
MENTOR	izv. prof. dr. sc. Petar Kurečić		
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. izv. prof. dr. sc. Ante Rončević 2. izv. prof. dr. sc. Anica Hunjet 3. izv. prof. dr. sc. Petar Kurečić 4. izv. prof. dr. sc. Goran Kozina		

VZ
KIC

MMI

Zadatak diplomskog rada

BROJ	236/PE/2018
OPIS	

U ovom radu jasno će se obrazložiti kakva je bila slika Republike Hrvatske u vrijeme ratova i procesa balkanizacije u odnosu na današnje stanje. Govoriti će se o državama jugoistočne Europe, odnosno paktu o stabilnosti koji obuhvaća sve zemlje jugoistočne Europe. Prikazat će se kriteriji koje države jugoistočne Europe moraju ispuniti kako bi pristupile Europskoj Uniji. Nadalje, u radu će se govoriti o Zapadnom Balkanu te odnosu Balkana i Europske unije. Otkriti će se pitanje da li Europska Unija prihvaća pristupanje država Zapadnog Balkana u EU te koje ciljeve moraju ispuniti. Biti će riječi i o ciljevima vanjske politike Hrvatske na Balkanu te moći ideje integriranja. Analizirati će se tablični prikaz vrlo bitnih izravnih stranih ulaganja za zemlje koje su posljednje pristupile EU a koje su dio Zapadnog Balkana, a riječ je o Bugarskoj, Rumunjskoj i Hrvatskoj. Kakvi su ekonomski učinci integracije Republike Hrvatske te koje je dodatne kriterije Hrvatska morala ispuniti kako bi postala punopravna članica Europske Unije, navesti će se u jednom od poglavlja rada. Bit će riječi i o makroekonomskoj poziciji država članica Europske Unije, gdje će se prema izabranim makroekonomskim pokazateljima analizirati države koje su iz te regije posljednje postale članice Europske Unije. Nadalje, u radu će se govoriti o makroekonomskoj poziciji Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku Uniju te će se navesti koju pouku Hrvatska šalje ostalim zemljama i koji su glavni izazovi Hrvatske perspektive. Svrha rada je ukazati na prijašnju situaciju Republike Hrvatske u vrijeme postojanja Zapadnog Balkana i njen odnos sa ostalim zemljama Balkana kao te prikazati današnju situaciju. Zadatak rada je analizirati određene pokazatelje bitne za pristupanje EU, navesti određene kriterije te pobliže pojasniti, na primjeru Republike Hrvatske, stanje države prije ulaska u Europsku Uniju i nakon ulaska u istu. Rad se temelji na proučavanju stručne literature i znanstvenih radova koristeći pritom i ostale razne izvore.

U VARAŽDINU, DANA

17.05. 2018

P. Kurečić

SAŽETAK

Jugoistočna Europa predstavlja regiju u kojoj se nalaze „male“ države obuhvaćene Paktom o stabilnosti koji im omogućuje lakši pristup Europskoj uniji. Dio Jugoistoka Europe naziva se Zapadni Balkan koji se označava kao regija jugoistočne Europe. Zapadni Balkan obilježen je negativnostima i nasiljem. Pojedine zemlje koje se nalaze malim dijelom na Balkanu, kao i one koje su rubne države Balkana, smatraju da nisu dio Balkana te ne žele da ih se naziva balkanskim zemljama jer im je taj naziv pogrdan s obzirom na prošlost Zapadnog Balkana. Navedenim zemljama koje negiraju da su zapravo dio Balkana, pripada i Republika Hrvatska. S obzirom na prošlost te slabu razvijenost, malim zemljama je vrlo teško ispuniti sve kriterije za pristupanje Europskoj uniji. Hrvatska je uspjela postati punopravna članica EU te ostalim zemljama može pružiti veliko iskustvo i savjete u istom. Europska unija želi da zemlje jugoistočne Europe pristupe EU no postavila je bitne kriterije kako bi se osigurala i kako bi određene zemlje ispunjavanjem istih postale snažnije i takve pristupile Europskoj uniji. Velika je to borba no vremena i prostora svaka zemlja ima dovoljno.

Ključne riječi: jugoistočna Europa, Europska unija, budući razvoj.

SUMMARY

Southeastern Europe is a region with "small" countries covered by the Stability Pact, which allows them easier access to the European Union. Part of the South East Europe is called the Western Balkans, which is referred to as the region of Southeast Europe. The Western Balkans are marked by negativity and violence. Some countries in a small part of the Balkans, as well as those bordering Balkan countries, are not part of the Balkans and do not want to be called Balkan countries, because that name is misleading in view of the Western Balkans' past. The countries that deny that they are actually part of the Balkans belongs to the Republic of Croatia. Given the past and poor development, it is very difficult for small countries to meet all the criteria for EU accession. Croatia has managed to become a full member of the EU and other countries can provide great experience and advice in the same. The European Union wants the countries of South East Europe to approach the EU has not laid down the essential criteria to ensure that certain countries, by fulfilling the same, become more powerful and thus join the European Union. It is great that the fight does not have the time and space of each country is enough.

Key words: South East Europe, European Union, future development.

Sadržaj

SAŽETAK.....	I.
SUMMARY.....	II.
1.UVOD.....	1
2. DRŽAVE JUGOISTOČNE EUROPE.....	4
2.1. Stabilnost jugoistočne Europe	5
2.2. Put jugoistočne Europe u Europsku uniju	10
3. ZAPADNI BALKAN	17
3.1. Balkan i Europska unija	18
3.2. Hrvatska na Zapadnom Balkanu i nakon ulaska u Europsku uniju	23
3.3. Hrvatska vanjska politika na Zapadnom Balkanu	26
3.4. Moć ideje integriranja.....	27
4. EKONOMSKI UČINCI I UČINCI INTEGRACIJE	34
4.1. Učinci integracije Republike Hrvatske.....	34
5. MAKROEKONOMSKE POZICIJE DRŽAVA ČLANICA EU	42
5.1. Analiza pozicije malih zemalja	42
5.2. Makroekonomska pozicija Republike Hrvatske nakon ulaska u EU: .	46
6. ZAKLJUČAK	49
POPIS LITERATURE.....	51
POPIS SLIKA.....	55
POPIS TABLICA	56
POPIS GRAFIKONA	57

1.UVOD

Jedan od važnijih ciljeva svake zemlje je upravo pristupanje Europskoj uniji. Zemlje smatraju da pristupanjem mogu postići dobrosusjedske odnose, poboljšati postojeće gospodarstvo, ekonomski razvoj zemlje te dodatno ojačati svoje prioritete kao i prednosti koje zemlja posjeduje. Zemlje jugoistočne Europe, zemlje Zapadnog Balkana, odnosno kako ih se naziva, „male zemlje“, posjeduju određene prednosti za pristupanje Europskoj uniji no isto tako imaju i određene nedostatke u odnosu na veće i bolje razvijenije zemlje.

Na temelju navedenog može se istaknuti kako im je „omogućena“ borba pri ulasku u Europsku uniju. Kao što kažu da su pojedine zemlje jugoistočne Europe, zemlje Zapadnog Balkana, obojene negativnim komentarima s obzirom da je područje Balkana bilo okruženo nasiljem, podijeljenošću i velikom negativnošću u većini segmenata. Republika Hrvatska dio je Balkana, no većina negira navedeno s obzirom da je Hrvatska rub Zapadnog Balkana. Vrlo često se postavlja pitanje da li Hrvatska pripada Balkanu ili je taj identitet nametnut?

Prilikom izrade rada korištene su sljedeće metode: povijesna metoda, komparativna metoda, metoda deskripcije, induktivna i deduktivna metoda, statistička metoda, metoda analize i sinteze.

U izradi rada prikupljeni su i analizirani primarni i sekundarni izvori podataka koji su bili odgovarajući za temu ovoga diplomskog rada. Sekundarni izvori obuhvaćaju literaturu iz ekonomije i financija. Primarni izvori podataka odnose se na analizu država jugoistočne Europe te njihovog ulaska u Europsku uniju.

Rad s naslovom „Male države jugoistočne Europe: iskustva ulaska u Europsku uniju i perspektive budućeg proširenja Europske unije“ strukturno

je podijeljen u šest tematski međusobno povezanih dijelova ovoga diplomskog rada.

U prvom dijelu, „**Uvodu**“, određen je problem i predmet diplomskog rada, postavljeni su svrha i ciljevi rada, navedene su metode koje su korištene prilikom istraživanja dostupne literature i pisanja rada te sažeti prikaz strukture diplomskog rada.

U drugom dijelu pod naslovom „**Države jugoistočne Europe**“ analiziraju se države jugoistočne Europe koje su obuhvaćene Paktom o stabilnosti, a koji im omogućuje pristup Europskoj uniji. Naveden je sam put jugoistočne Europe u EU te koji su uvjeti pristupanja Europskoj uniji.

„**Zapadni Balkan**“ je naslov trećeg dijela rada u kojem je pojašnjeno kako je definiran Zapadni Balkan te koje države pripadaju Zapadnom Balkanu. Također, navedeno je kako se Hrvatska definira na Zapadnom Balkanu i kakva su iskustva Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, da li se bilježe promjene u odnosu na prije ili nije zabilježeno velikih promjena. Također u trećem poglavlju govori se o vanjskoj politici Republike Hrvatske na Zapadnom Balkanu te o moći ideje integriranja.

Četvrti dio rada „**Ekonomski učinci i učinci integracije**“ govori o postojećim i budućim brojnim ekonomskim učincima i učincima integracije Republike Hrvatske.

Peti dio rada „**Makroekonomske pozicije država članica EU**“ ističe makroekonomsku poziciju država članica EU odnosno analizu pozicije malih zemalja te makroekonomsku poziciju Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju. Također zadnjim poglavljem iznesena je pouka Republike Hrvatske za države Zapadnog Balkana koje još uvijek nisu članice Europske unije, no koje su predale zahtjev za isto ili onima koje su postale kandidatkinje.

U zaključku, kao završnom dijelu rada, izložena je sinteza cjelokupnog rada te su navedene najvažnije spoznaje do kojih se došlo prilikom izrade ovog diplomskog rada.

.

2. DRŽAVE JUGOISTOČNE EUROPE

Prostor jugoistočne Europe pruža se prema jugu i istoku od Panonske nizine a okružen je Jonskim, Egejskim i Mramornim morem te dijelom Crnog ali i Jadranskog mora. Na slici 1., prikazane su države Jugoistočne Europe.

Slika 1.: Države Jugoistočne Europe

Izvor: Wikipedia- URL:

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Jugoisto%C4%8Dnaossgliesvg>

(pristupljeno 18.04.2018.)

Kao što je vidljivo na slici 1., države koje pripadaju jugoistočnoj Europi su Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Grčka, Kosovo, Makedonija, Rumunjska, Srbija i Hrvatska.

Od tih država, četiri države su članice Europske unije, to su: Hrvatska, Bugarska, Grčka i Rumunjska.

Zemlje moraju ispuniti određene i vrlo jake kriterije za pristupanje Europskoj uniji. Nadalje, u poglavlju se navodi stabilnost jugoistočne Europe odnosno pakt o stabilnosti koji otvara put pristupanja zemalja jugoistočne Europe u Europsku uniju. Također će biti pojašnjen i put jugoistočne Europe u Europsku uniju.

2.1. Stabilnost jugoistočne Europe

U cilju razvoja i stabilnosti jugoistočne Europe, na inicijativu Europske unije Međunarodna zajednica 1999. godine formirala je Pakt o stabilnosti. Paktom se nastoji postići snažan politički proces i razvoj jugoistočne Europe te vrlo pozitivna suradnja među državama jugoistočne Europe, a ponajviše među članicama Europske unije koje se nalaze na području jugoistoka Europe.

Usvajanjem Sarajevske deklaracije i prihvaćanjem Pakta o stabilnosti, u Sarajevu je 30. srpnja 1999. godine pokrenut proces koji je u sarajevskoj Zetri imao svoj logo u osam zvjezdica sličnih europskima. Time je bilo naznačeno da je osam država jugoistočne Europe zakoračilo u novom pravcu i da se u budućnosti mogu približiti onim pravim zvjezdicama na stijegu Europske unije. (Vukadinović, 1999., str. 11)

U Paktu o stabilnosti ističe se velik broj načela i norma kojih se moraju i obvezuju pridržavati svi ključni sudionici Konferencije (Povelja, Završni akt iz Helsinkija, Pariška povelja i slično), a sve s ciljem dobro usmjerenog promoviranja dobrosusjedskih odnosa. Na taj način dodatno se ohrabruje kvalitetno restrukturiranje bilateralnih i multilateralnih sporazuma u regiji koji su sastavni dio Pakta o stabilnosti.

U svim odredbama i normama ovoga Pakta veliku ulogu ima humana dimenzija. Humana dimenzija se odnosi na činjenicu da su sve obveze briga svih država koje sudjeluju u Paktu, a ne spadaju isključivo u sferu internih odnosa pojedine države. U Paktu se stoga jasno određuje nužnost i

obveznost poštivanja tih obveza, kao jedne od osnova međunarodnog poretka.

Ciljevi Pakta ponajprije se odnose na jačanje mira, demokracije, poštivanja ljudskih prava i ekonomski prosperitet. Zemlje regije na koje se Pakt odnosi, zajedno s ostalim sudionicima Pakta, istaknule su ciljeve (Vukadinović, 1999., str. 12.):

- prevladavanje ratnog naslijeđa kao uvjet stabilnosti, što podrazumijeva međusobnu implementaciju multilateralnih i bilateralnih sporazuma, kao i internih mjera koje će spriječiti konflikte,
- izgradnja zreloga demokratskog društva, utemeljenog na slobodnim i poštenim izborima, vladavini prava te poštivanju ljudskih prava i sloboda, uključujući i manjinska prava, te postojanje neovisnih medija i neovisnog pravosuđa koje se bori protiv korupcije, kao i produbljivanje i jačanje civilnog društva,
- stvaranje dobrosusjedskih odnosa utemeljenih na poštivanju načela Završnog akta iz Helsinkija, izgradnja povjerenja i pomirenja, te pomaganje svih ostalih mjera i mehanizama što vode suradnji na polju sigurnosti,
- očuvanje multinacionalne i multietničke raznolikosti zemalja regije i zaštita manjina,
- stvaranje dinamičnog tržišnog gospodarstva, zasnovanog na smislenoj makroekonomskoj politici, uvećanoj vanjskoj trgovini i privatnim investicijama, transparentnoj carinskoj i poslovnoj politici, razvoju snažnog tržišta kapitala i raznovrsnog vlasništva, uključujući privatizaciju koja vodi širokom krugu prosperiteta za sve naše građane, poticanje gospodarske suradnje u regiji i između regije i Europe, kao i ostalog svijeta, te stvaranje područja slobodne trgovine i promocija neograničenih kontakata među građanima,
- borba protiv organiziranog kriminala, korupcije i terorizma, kriminalnih i ilegalnih aktivnosti,

- sprječavanje prisilnog raseljavanja stanovništva i migracija prouzročenih siromaštvom,
- osiguranje slobodnog i sigurnog povratka svih izbjeglica i raseljenih lica u njihove domove, te pomaganje zemljama regije u snošenju troškova, - stvaranje uvjeta za zemlje jugoistočne Europe da se integiraju u političke, ekonomske i sigurnosne strukture kojima žele pristupiti.

U Paktu o stabilnosti jasno su navedeni dugoročni ciljevi istog te je potrebno održati proces kako bi se isti realizirali. Paktom se nastoje realizirati razni projekti koji su usmjereni na razvoj jugoistočne Europe, naročito na infrastrukturu, promet, sigurnost te jačanje ekonomske i političke reforme. (Kerim, 2007., str. 139.)

Konstatira se kako je određeno razdoblje nakon usvajanja Pakta o stabilnosti pokazalo da isti vrijedi te da je postigao mnogo. Suradnja zemalja puno je napredovala nego prije te ostvarila efikasnije dobrosusjedske odnose. Također, predstavljeni su projekti investicijskih koncepata i antikorupcijskom inicijativom pomoću kojih se nastoji ostvariti pristup uspješnom razvoju. Uz prethodno navedeno ostvarili su se i brojni drugi pomaci. (Kerim, 2007., str. 141.)

Kako navodi Kerim, „pakt o stabilnosti za jugoistočnu Europu prvi je ozbiljan pokušaj zajednice država da zamijeni uobičajenu reaktivnu politiku krizne intervencije u Jugoistočnoj Europi jednom sveobuhvatnom, dugoročno postavljenom strategijom za prevenciju krize“. (Kerim, 2007., str. 158.)

U paktu o stabilnosti, oko četrdesetak zemalja obvezalo se pripomoći zemljama Jugoistočne Europe u ostvarivanju ciljeva sukladno paktu te širenju blagostanja i mira. (Kerim, 2007., str. 158.)

Paktom o stabilnosti nastoji se privući što više zemalja Jugoistočne Europe da predaju zahtjev za članstvo u Europskoj uniji te se istoj pridruže. Pridruživanje u EU, većeg broja zemalja jugoistoka Europe, poboljšalo bi

susjedске odnose i uklonilo sve negativnosti i padove koji se javljaju u Jugoistočnoj Europi među zemljama.

Povećanjem članstva u EU, Europska unija bi ojačala suradnju među zemljama unutar jugoistočne Europe, donirala zemlje sredstvima putem raznih projekata, pomogla u razvoju zemalja i ojačala efikasnost vanjske politike te pomogla u ostvarivanju mnogobrojnih ciljeva zemalja koji utječu na regionalne odnose i ostale faktore poboljšanja. Kada bi se, nakon svega, jugoistok Europe razvio u vrlo dobroj mjeri i počeo napredovati u raznim područjima, isto bi pomoglo u razvoju dobre suradnje s ostalim regijama unutar Europe i dalje.

Pakt o stabilnosti Jugoistočne Europe u pravilu sadrži i Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju zemalja u Europsku uniju. Apeliranjem i pomaganjem Europske unije da što više zemalja ostvari članstvo EU, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju najviše se odnosi na Albaniju, Makedoniju, Bosnu i Hercegovinu te Srbiju. (Kerim, 2007., str. 165.)

Jugoistočna Europa svakako ima ogroman teret uvjetovan povijesnim nasljeđem složenih odnosa. Upravo to povijesno naslijeđe dodatno tereti ovaj politički krajolik regije velikim brojem otvorenih pitanja.

Unatoč brojnim otvorenim političkim i povijesnim pitanjima, cjelokupna regija bilježi određeni napredak. To je donekle usporilo političko pitanje i status Kosova te različitog tumačenja njegovog statusa i odluka koje su donesene.

Unatoč potencijalno lošim utjecajem, ova problematika nije u bitnoj mjeri poremetila ni stabilnost ni sigurnost ovog dijela Europe. Veliki utjecaj u stabilnosti ovog dijela Europe imao je ranije spomenuti Pakt stabilnosti koji je bio izuzetno koristan za promicanje suradnje u jugoistočnoj Europi. Te procese sada nadzire Vijeće za regionalnu suradnju podržavajući pri tome države regije na putu prema Europskoj uniji.

Republika Hrvatska pripada Jugoistoku Europe pa se računa kako je upravo Pakt o stabilnosti Jugoistočne Europe jednim dijelom pripomogao članstvu Hrvatske u Europsku uniju.

Na stabilnost zemalja jugoistočne Europe, osim Europske unije, utječe i Rusija te Sjedinjene Američke Države. To je prije svega utjecalo na Srbiju. U 2000-im godinama Srbija je pokušala uspješno manevrirati između dviju vanjskopolitičkih opcija: EU integracije i bliske veze s dugogodišnjim partnerom Rusijom. Srbija je do sada uspjela pridržavati se politike neutralnosti. (Nelaeva, Semenov, 2016., str. 68.)

Na cjelokupnu regiju velik utjecaj ima i trenutna politika Sjedinjenih Američkih Država te je njezin pristup moguće sagledati kroz nekoliko dimenzija, prije svega u kontekstu složenog diplomatskog no i vojnog pristupa, čiji je cilj bio uspostava nove geopolitičke konfiguracije jugoistoka Europe.

Pomicanje granica Zapada prema Istoku ili širenje zapadnog ekonomskog, političkog i sigurnosnog poretka, proces koji Sjedinjene Države snažno kontroliraju, objedinio je vrlo različite strategije promicanja demokracije, uključujući i nametanje demokracije silom. U proteklih dvadeset godina, države regije postaju objekt geopolitike proširenja, kao i utjecaja SAD-a i EU, koji kao izvanjski akteri moderiraju političkom, gospodarskom i sigurnosnom transformacijom regije. (URL: <https://narod.hr/svijet/jugoistocna-europa-zasto-je-ovo-podrucje-stoljecima-barutana-europe>, 18.04.2018.)

Utjecaj tih snažnih te u potpunosti gospodarski i politički razvijenih zemalja, doveo je do upitnih političkih rješenja. Umjesto obećanja političke stabilnosti i gospodarskog prosperiteta većinu zemalja regije učinili su sigurnosno nestabilnim, a gospodarsko i politički potpuno ovisnim o Zapadu.

Geopolitički sraz Zapada i Rusije na području jugoistočne Europe, smještene između Sredozemlja i Crnog mora, postupno se profilira u sukob interesa velikih sila koje svoj utjecaj na države regije odmjeravaju preko diplomacije, krupnih investicijskih i konfrontirajućih infrastrukturnih energetske projekata,

ali sve češće i kroz projekciju vojne moći. Taj sukob proizišao je iz novog smjera ruske politike, koja se nakon razdoblja relativne pasivnosti 1990-tih, u novom tisućljeću počela reafirmirati kao velika sila, što je naročito iskazala svojom politikom prema Ukrajini koja je naoko odbacila zapadne vrijednosti i nadomjestila ih narativom koji se temelji na ideji sukoba civilizacija (EU protiv Euroazije). Naime, Rusija je danas u svojim međunarodnim aktivnostima vođena sviješću o svojoj veličini i moći. (URL: <https://narod.hr/svijet/jugoistocna-europa-zasto-je-ovo-podrucje-stoljecima-barutana-europe>, 18.04.2018.)

Kada je riječ o zemljama Jugoistočne Europe može se reći da je sukob na razini politike, propagande, ekonomije i kulture, u kojem se Rusija nastoji diferencirati kao jedina zaštitnica balkanskih naroda od zapadnih izrabljivača (Europske unije i NATO-a).

Svojom novom vanjskom politikom prema regiji koja se formalno oslanja na ideološki te povijesno-kulturni aspekt, i koristi ideje panslavizma i pravoslavlja, mit zajedničke povijesti, Rusija zapravo nastoji spriječiti zapadnjački projekt „širenja demokracije“ na istok Europe, odnosno zaustaviti NATO u njegovom prodiranju u tradicionalnu sferu ruskog utjecaja. (URL: <https://narod.hr/svijet/jugoistocna-europa-zasto-je-ovo-podrucje-stoljecima-barutana-europe>, 18.04.2018.)

2.2. Put jugoistočne Europe u Europsku uniju

Jedan od najvažnijih političkih ciljeva jugoistočne Europe bio je pristupanje njezinih zemalja u Europsku uniju. Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, postojali su jasni ciljevi pristupanja Europskoj uniji. Nakon pakta o stabilnosti, Europskoj uniji su pristupile četiri države jugoistočne Europe i to: Bugarska, Rumunjska, Grčka i Hrvatska što je uvelike označilo djelovanje i pokretanje pakta te ostvarenje postavljenog cilja. I dalje je plan da što više zemalja jugoistočne Europe također pristupi EU radi boljitka gospodarstva i

suradnje među državama jugoistočne Europe ali i učinkovite suradnje s državama ostalih dijelova Europe.

Uvjeti pristupanja Europskoj uniji vrlo su zahtjevni, stoga pojedine zemlje jugoistočne Europe još uvijek pokušavaju poboljšati kriterije kako bi ispunile potrebne ciljeve. Ponekim zemljama vrlo je teško ispuniti kriterije s obzirom na lošu političku situaciju i posljedice rata. Republika Hrvatska, kao članica EU i susjedna država pojedinih zemalja jugoistočne Europe, podržava i očekuje pristupanje Europskoj uniji pojedinih zemalja jugoistoka, ponajviše očekuje skoro pristupanje susjednih zemalja. Prethodno navedenim, Hrvatska smatra kako će se ostvariti posebna i učinkovitija suradnja sa susjednim zemljama u svim segmentima što je i cilj države.

Jedan od kriterija pristupanja EU je da regija treba osigurati neovisnost, kvalitetu i učinkovitost pravosudnog sustava kako bi se osigurala pravednost izvršne i zakonodavne grane. To je preduvjet za svako demokratsko društvo utemeljeno na vladavini prava i ekonomskom razvoju. Zemlje moraju otkloniti korupciju u potpunosti. Moraju imati jake i neovisne institucije ključne za sprečavanje i rješavanje korupcije. Države moraju otkloniti sve prepreke i probleme te sastavljati izvješća o napretku. (Europska komisija, 2018, str. 5)

Prije podnošenja zahtjeva za članstvo potrebno je ispuniti uvjete za članstvo koji su poznatiji kao „Kopenhaški kriteriji“, a koji uključuju tržišno gospodarstvo, stabilnu demokraciju i vladavinu prava kao i prihvaćanje zakonodavstva Europske unije, uključujući i valutu Euro. Nakon ispunjenja navedenih kriterija i predaje zahtjeva za članstvo, Europska komisija dostavlja mišljenje. Ako je navedeno mišljenje pozitivno, odobrava se pregovarački mandat. Pregovori mogu trajati vrlo dugo s obzirom da EU posjeduje veliki broj pravila i propisa kojim se zemlje moraju prilagoditi. Za vrijeme pregovora, odnosno pretpristupnog razdoblja, zemlje kandidatkinje dobivaju tehničku, financijsku i administrativnu pomoć. (URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_hr, 10.03.2018.)

Upravo u periodu kada je Europska komisija na zahtjev Europskog vijeća počela pripremati temelje dokumenta za sastanak čelnika u Kopenhagenu, Republika Hrvatska bila je (tek) godinu dana međunarodno priznata i u svojoj ukupnosti znatno više upućena na još uvijek ratna zbivanja i napore da ovlada cjelinom svojeg državnog teritorija.

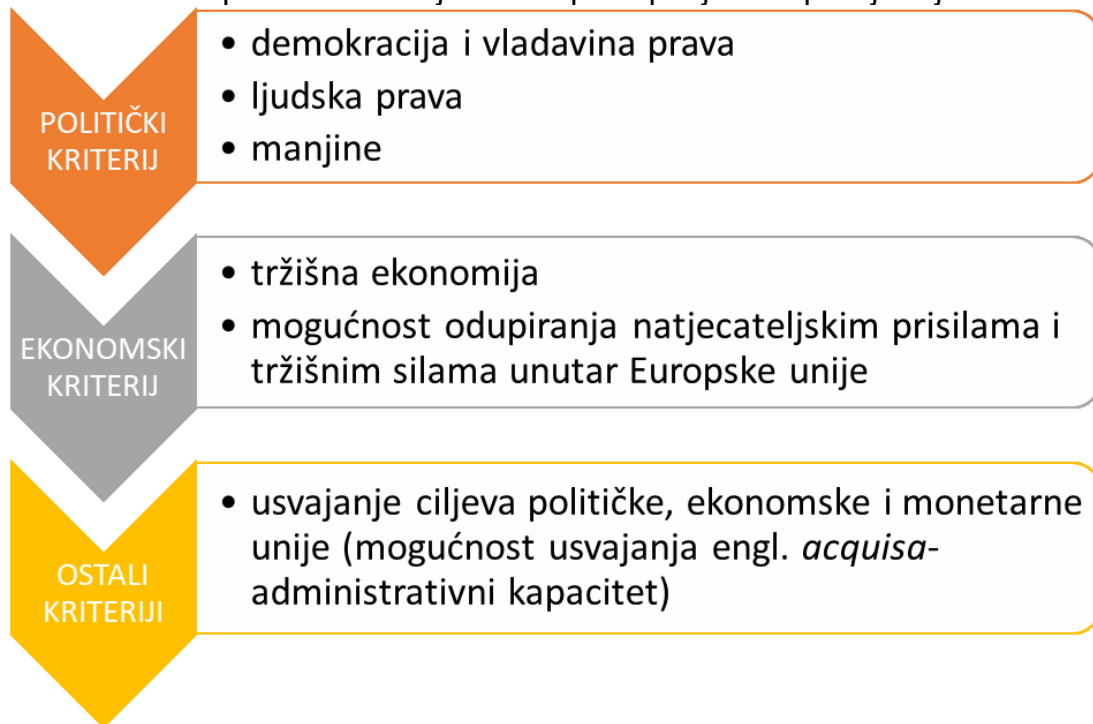
Za razliku od Republike Hrvatske koja je do tada bila usmjerena isključivo na ratna događanja na svom teritoriju, druge su tranzicijske zemlje bile zauzete usmjerenošću na budućnost – provođenjem vlastitih društvenih i ekonomskih reformi, i to u intenzivnoj interakciji s Bruselom.

Upravo je na sa sjednici Europskog vijeća usmjerenoj prema razmatranju europske budućnosti, jedan je dio analitičke podloge i rasprave bio okrenut mogućnostima i uvjetima za daljnje proširenje Europske zajednice. U zaključcima s tog sastanka objavljena su, danas i za Hrvatsku, fundamentalno važna stajališta o kriterijima koje zemlje članice moraju ispuniti. Riječ je o (Vedriš, 2007., str. 87.):

- političkim kriterijima- odnose se na stabilnost institucija koje su usmjerene na omogućavanje demokracije, vladavinu prava, poštivanje ljudskih prava i manjinskih prava te prihvaćanje političkih ciljeva cjelokupne Europske unije,
- gospodarskim kriterijima- odnose se na postojanje djelotvornoga tržišnog gospodarstva te sposobnost ključnih tržišnih čimbenika da se nose sa sve većim konkurentskim pritiscima i tržišnim zakonitostima unutar Europske unije,
- pravnim kriterijima- odnose se na sposobnost i obveza usvajanja cjelokupne pravne stečevine Europske unije,
- madridski kriterij za prilagodbu administrativne strukture.

Na grafikonu 1., su prikazani Kopenhaški kriteriji bitni za pristupanje Europskoj Uniji.

Grafikon 1.: Kopenhaški kriteriji bitni za pristupanje Europskoj Uniji

Izvor: obrada autora prema podacima sa stranice Slide Share- URL: <https://www.slideshare.net/shekythewolf/eu1-9032629>, 14.03.2018.

Kao što je vidljivo na grafikonu 1., postoje tri različite vrste kriterija koji su bitni za pristupanje države Europskoj uniji. Riječ je o političkim, ekonomskim te ostalim kriterijima. Politički kriteriji su usmjereni na demokraciju i vladavinu prava, ljudska prava te manjine.

Ekonomski kriteriji se odnose na cjelokupnu tržišnu ekonomiju i stanje na toj ekonomiji te mogućnost odupiranja natjecateljskim prisilama i tržišnim silama unutar Europske unije. Za razliku od tih kriterija, ostali kriteriji, odnosno Madridski kriteriji su usmjereni na usvajanje ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije. Madridskim kriterijem potrebno je uskladiti administrativnu strukturu zemlje sa ciljem ispunjavanja uvjeta za odvijanje nesmetane daljnje integracije.

Stoga se svakako može reći kako su kriteriji iz Kopenhagena pravila koja određene zemlje moraju ispuniti kako bi postale članice Europske unije.

Nakon zaprimanja zahtjeva bivših komunističkih zemalja za članstvom u EU, Europsko vijeće ih je donijelo 1993. godine.

Republika Hrvatska konačno se suočila sa cjelokupnom kompleksnošću sadržaja navedenih kriterija desetljeće poslije, kada je dobila pozitivno mišljenje Europske komisije na zahtjev za stjecanje statusa kandidata u daljnjem postupku pregovora oko punopravnog članstva.

Republika Hrvatska je ulaskom u Europsku uniju postala dio jedinstvenog unutarnjeg tržišta EU u kojem nestaju sve carinske i necarinske prepreke, smanjuju se prekogranični troškovi poslovanja, povećava se konkurencija te je hrvatskim gospodarstvenicima omogućen slobodan pristup tržištu svih članica EU, kao i tržištu država s kojima EU ima sklopljene trgovinske sporazume. Također, hrvatskim institucijama i gospodarstvenicima omogućio se pristup EU fondovima za potpore gospodarskim projektima usmjerenim na nove investicije i programe, zapošljavanje, prekvalifikacije i izgradnju infrastrukture. (URL: <http://www.dutp.hr/default.aspx?id=37>, 17.04.2018.)

Nadalje, Republika Hrvatska preuzima i odredbe ugovora o slobodnoj trgovini koje Europska unija ima sklopljene s pojedinim zemljama ili grupama zemalja, a koje između ostalog sadrže liberalizaciju trgovine poljoprivredno-prehrambenih i industrijskih proizvoda i protokole o podrijetlu robe. Zbog toga će se Republika Hrvatska povući iz postojećih ugovora o slobodnoj trgovini koje primjenjuje s Europskom unijom, državama EFTA-e, CEFTA-e i Republike Turske, te će Republika Hrvatska u odnosu na prethodno navedene zemlje ili grupe zemalja biti ugovorna stranka – država članica Europske unije. (Bilas, 2007., str. 69.)

Članstvom u Europskoj uniji Republika Hrvatska preuzima i zakonodavnu regulativu iz dijela trgovinskih mehanizama koje obuhvaćaju trgovinske zaštitne mehanizme i trgovinske prepreke, a na web stranici Državnog ureda za trgovinsku politiku/trgovinska politika EU/trgovinski zaštitni mehanizmi i prepreke, navedene su detaljnije informacije o Uredbama Vijeća Europske unije. Članstvom u Europskoj uniji, hrvatske trgovinske interese u WTO

zastupa Europska Komisija, a hrvatske institucije svojim aktivnim članstvom u tijelima Europske unije zastupaju interese hrvatskog gospodarstva koje će biti integrirano u europsko gospodarstvo kao samostalan i ravnopravan partner. (Bilas, 2007., str. 69.)

Proširenje jugoistoka Europe ujedno je i prihvaćanje tih zemalja koje čine jugoistočnu Europu te dijele iste norme, vrijednosti i identitet, osobito u pogledu tržišnog gospodarstva, demokracije, poštivanja vladavine prava, vjerskih i kulturnih navika i sl. Može se tvrditi da su proširenja na jugoistok Europe već postignuta sa uključivanjem Hrvatske u Europsku uniju. Europska unija određuje granice proširenja po sposobnostima i zbog organizacije EU kako bi se uspješno zadovoljile potrebe ljudi i kako bi se poboljšala njihova dobrobit. (Petrović M., Ross Smith N., 2013)

Jedan od glavnih ciljeva Europske unije je uključiti sve europske države i stvoriti jedinstvenu zajednicu preko cijelog kontinenta. Procesi proširenja su bili vrlo uspješni u Srednjoj Europi, dok u Jugoistočnoj Europi proširenje se odvija puno sporije te je potrebno još vremena kako bi se ostvarili svi postavljeni ciljevi i zadaci.

Otežavajuća okolnost prilikom pristupanja novih članica u Europsku uniju je svakako činjenica da Jugoistočna Europa i dalje ne funkcionira kao jedinstvena ekonomska cjelina ili tržište zbog previše razlika između zemalja na tom području.

Raznolikost cjelokupnog područja Jugoistočne Europe iskazuje se kroz kulturu i povijest ovoga područja, a kao jedan od naizgled manje važnih činitelja koji otežavaju homogenizaciju tog područja mogu se navesti i često zbunjujući nazivi za samu regiju – od Jugoistočne Europe do zapadnog Balkana.

Sve to naposljetku dovodi do činjenice da preostale države taj prostor jednostavno ne doživljavaju kao povezanu i usklađenu regiju, već kao izrazito

rascjepkano područje na kojem postoji mnogo manjih, zasebnih tržišta koji nisu povezani i ne funkcioniraju kao cjelina.

3. ZAPADNI BALKAN

Države Zapadnog Balkana u pravilu su države bivše Jugoslavije. Republika Hrvatska pripadala je Zapadnom Balkanu no većina ljudi ne želi to priznati, kako prije, tako i danas. Razlog negiranja da je Hrvatska dio Balkana su razna nasilja, vjerska nesnošljivost među narodima, podijeljenost i sl., koja su obilježila Balkan u cijelosti.

Europska komisija objavila je 6. veljače 2018. godine strateški dokument o proširenju u kojem se indikativno najavljuje godina 2025. za pristupanje Srbije i Crne Gore. Ta strategija je trenutno podržana od strane zastupnika no svakako su i dalje potrebne nužne reforme. Europska unija smatra kako stabilnost, dobrobit i mir na cijelom kontinentu jedino mogu biti zajamčeni kada Europska unija pruži podršku zemljama ovoga područja kako bi odgovorile na razne strukturne izazove i nadišle lokalne probleme. (URL: <http://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/world/20180126STO94113/zapadni-balkan-iduci-val-prosirenja-europske-unije>, 20.04.2018.)

Može se svakako istaknuti kako je pristupanje zemalja zapadnog Balkana dugoročni cilj Europske unije i trenutno se kontinuirano radi kako bi se pronašao odgovarajući način da se postupak dodatno ubrza.

Trenutne zemlje kandidati su Crna Gora, Albanija, Srbija i bivša jugoslavenska Republika Makedonija, a Kosovo i Bosna i Hercegovina potencijalni su kandidati.

Nadalje, u ovom poglavlju objasniti će se pojam Balkana i želja za pristupanje u Europsku uniju te kako je Republika Hrvatska funkcionirala na zapadnom Balkanu prije, a kako nakon pristupa Europskoj uniji. Također, razmotrit će se kakva je hrvatska vanjska politika na zapadnom Balkanu te kakva je moć ideje integriranja.

3.1. Balkan i Europska unija

Balkan je povijesna i geografska regija jugoistočne Europe nazvana još i „Balkanski poluotok“. Balkan se nalazi između Jadranskog i Crnog mora odnosno definiran je kao regija tj. regija jugoistočne Europe. Regija je dobila ime po planini „Balkan“ koju Bugari i Srbi zovu „Stara planina“ a koja položajem obuhvaća srednju Bugarsku i istok Srbije. Inače riječ „Balkan“ dolazi od turske riječi što znači „planina“.

Zemlje koje se u potpunosti ili većinskim dijelom nalaze na prostoru Balkana su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Kosovo, Makedonija, Crna Gora, Grčka i Srbija.

Zemlje koje se manjim dijelom nalaze na prostoru Balkana su: Hrvatska, Slovenija, Rumunjska i Turska. Balkan su nazivali i jugoistokom Europe no geografski to nije realno s obzirom da Rumunjska i Ukrajina ne spadaju u prostor Balkana. Rubne države Balkana ne vole da ih se imenuje „balkanskim zemljama“ a to se odnosi na Hrvatsku, Rumunjsku, Sloveniju i Grčku. Balkan je obuhvaćen negativnim značenjima poput nasilja, podijeljenosti, vjerske nesnošljivosti itd. Također, balkanizacija označava rascjepkanost i podijeljenost u određenoj grupi te u određenim zemljama taj pojam smatraju pogrdnim, naročito u zemljama koje su rubne države Balkana. (URL: <https://bs.wikipedia.org/wiki/Balkan>, 05.03.2018.)

Na slici 2. prikazan je Balkan.

Slika 2.: Balkan

Izvor: O Balkanu- URL: https://sh.wikipedia.org/wiki/Zapadni_Balkan, 28.02.2018.

Na Balkanu je izbio prvi svjetski rat, a nakon i drugog svjetskog rata komunizam i Sovjetski savez vrlo su utjecali na Balkan. Većina zemalja Balkana bila je pod vodstvom komunista. Jedine zemlje koje nisu bile pod vodstvom komunista su Grčka i Turska koje su bile članice NATO-a kao i danas.

Države Zapadnog Balkana, kao zemlje jugoistočne Europe, željele su pristupiti Europskoj uniji te se paktom o stabilnost isto nastojalo i ostvariti. Državama Zapadnog Balkana jedini plan i program bio je pristupanje Europskoj uniji. (Plevnik 2009., str. 94)

Bitno je navesti kako „vanjska politika Europske unije prema državama Zapadnog Balkana ima obilježja nedosljednosti, koja se mogu prepoznati ne samo na razini pristupa regiji jugoistočne Europe kao cjelini, nego i u

odnosima s pojedinim državama.“ (Plevnik 2009, str. 96, 97) Pristupanje država Zapadnog Balkana Europskoj uniji ovisit će i o kriterijima koji djeluju izvan regije, a koji djeluju i unutar Europske unije. (Kurečić P., Crljenko B., str. 551)

Kako bi zadovoljile određene kriterije za članstvo, zemlje Zapadnog Balkana moraju provesti određene reforme u ključnim područjima. Potrebno je ojačati temeljna prava i upravljanje kao i vladavinu prava, zatim provesti reforme pravosuđa, borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala. (Europska komisija, 2018.)

Republika Hrvatska vidjela je spas pristupanjem Europskoj uniji. Imala je težak put do samog pristupanja s obzirom da nije mogla dobiti konkretnu podršku pojedinih zemalja te je teško ispunila određene kriterije. Hrvatska je ipak uspjela ostvariti svoj cilj i tako 2013. godine postala punopravna članica EU. Danas je nazivaju „prirodnom članicom“ Unije te je primjer za ostale države jugoistočne Europe. (Plevnik 2009, str. 95)

Da li je Hrvatska stvarno ostvarila sve svoje ciljeve i da li se isplatio ulazak u Europsku uniju, razmotrit će se u daljnjem tekstu, preciznije u posljednjem poglavlju.

Jedan od uvjeta pristupanja Zapadnog Balkana Europskoj uniji je jačanje povezanosti zemalja. Potrebno je povećati prometnu infrastrukturu i sve veze koje će svakako pridonijeti razvoju trgovine, gospodarstva, komunikacije i sl. S obzirom da je Zapadni Balkan omeđen zemljama članicama Europske Unije, ovaj uvjet povezanosti vrlo je bitan za daljnju suradnju. Dakle, ulaganje u infrastrukturu omogućava konkretne prednosti za poslovne svrhe, ali i građane. (Europska komisija, 2018.)

Europsko vijeće u potpunosti pruža potporu Zapadnom Balkanu za pristupanje Europskoj uniji. Zapadni Balkan okružen je zemljama članicama EU te ljudi i regije dijele zajedničku baštinu i povijest, a i budućnost je definirana zajedničkim ciljevima i mogućnostima. Tvrtke EU najveći su

investitori na Zapadnom Balkanu s preko 10 milijardi eura izravnih inozemnih ulaganja u posljednjih pet godina. Članstvo Zapadnog Balkana u EU temeljeno je na političkom, sigurnosnom i gospodarskom interesu Unije. Ostvaruje se strategija ulaganja u stabilnu, snažnu i ujedinjenu Europu zasnovanu na zajedničkim vrijednostima. Europska unija želi se proširiti no za to mora biti vrlo jaka i čvrsta da bi proširenjem postala još snažnija i moćnija. Zemlje Zapadnog Balkana moraju ispuniti određene kriterije za pristupanje što uključuje da svakodnevni život donekle ujednače sa životom Europske unije. Za sada su Crna Gora i Srbija već u tijeku pregovora o pristupanju. (Europska komisija, 2018.)

Dakle, tri zemlje jugoistočne Europe, odnosno Zapadnog Balkana, posljednje su pristupile Europskoj uniji i to Bugarska i Rumunjska u 2007. godini te Hrvatska u 2013. godini. Neke od ostalih zemalja Zapadnog Balkana potpisale su ugovor o pridruživanju (osim Bosne i Hercegovine te Kosova), neke su podnijele zahtjev za članstvo, a samo je Crna Gora otvorila pristupne pregovore s EU. Ostale zemlje ili još čekaju na otvaranje pristupnih pregovora (kao što je slučaj s dva službena kandidata za članstvo u EU a to su Makedonija i Srbija) ili čak postići puni status kandidata. (Petrović, Ross Smith, 2013.)

S obzirom da su Rumunjska i Bugarska pristupile Europskoj uniji u lošem položaju iako su zadovoljile kriterije, Europska unija je imala recesijske trenutke. Sukladno iskustvu koje je Europska unija doživjela, Hrvatskoj su povećani uvjeti odnosno zahtjevi za članstvo u EU. (Kurečić P., Crljenko B., str. 548)

Postoje velike usporedbe Zapadnog Balkana sa zemljama koje su najnovije članice EU (Bugarska, Rumunjska i Hrvatska). Države Balkana ne bi trebale predstavljati nikakav veliki teret i sl. pri ulasku u Europsku uniju. Države Zapadnog Balkana bile su podvrgnute ispunjavanju dodatnih uvjeta uz Kopenhaške kriterije. (Petrović M., Ross Smith N., 2013)

Uspjesi ispunjavanja kriterija koji su nametnuti državama Zapadnog Balkana proučavaju se, kao što se proučava i razvoj njihovog gospodarstva, sposobnost tržišta te institucija i politike, nakon čega se može razviti objektivni kriterij koji se koristi za mjerenje da li su te države podobne za pristupanje Europskoj Uniji i kakav potencijal predstavljaju. (Petrović M., Ross Smith N., 2013)

Zemlje Zapadnog Balkana trebale bi pojačati svoje napore u rješavanju reformi i pokušati dovršiti svoje ekonomske, društvene i političke preobrazbe što bi pojačalo zainteresiranost na političkom djelu, ali i civilnom društvu. Smatra se kako sve balkanske zemlje u narednom periodu imaju priliku krenuti što učinkovitije prema europskim putevima, ali samo na temelju vlastitih zasluga i brzine kojom postižu zasluge i ispunjavanje određenih kriterija. (Europska komisija, 2018.)

Kako bi se potencijalne balkanske države prijavile za članstvo u Europskoj uniji veoma je bitno da zemlja bude europska i da u potpunosti poštuje demokratske vrijednosti Europske unije. U tom procesu vrlo je bitna prisutnost stabilnih institucija koje su jamstvo demokracije i vladavine prava, postojanje tržišnog gospodarstva i sposobnosti da država preuzme i kontinuirano u potpunosti izvršava postavljene obveze, a koje proizlaze iz članstva EU-a.

Prema zadnjim podacima, iz veljače 2018. godine, Crna Gora otvorila je 30 poglavlja i uvjetno zatvorila tri, dok je Srbija otvorila 12 poglavlja te uvjetno zatvorila dva. Ostale zemlje još uvijek se pripremaju za pregovore.

Veoma je bitno istaknuti kako zemlje potencijalne članice već koriste dostupne fondove EU-a, primaju detaljne upute o političkim mjerama, koriste prednosti Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koje im daje pristup tržištu Europske unije.

Ključna je prednost tih zemalja u ispunjenju pristupnih kriterija no sve je jači skepticizam u nekim dijelovima Europske unije prema budućim proširenjima,

s naročitom brigom zbog korupcije i organiziranog zločina tako da su potrebne određene promjene kako bi se taj sustav i dalje mogao održati.

3.2. Hrvatska na Zapadnom Balkanu i nakon ulaska u Europsku uniju

Kada se danas postavi pitanje koji je prostor Balkana, često se događaju nesuglasice jer pojedine države smatraju kako nisu dio Balkana s obzirom da se nalaze na „rubovima“ Balkana. Negiranje se događa zbog, kako je u prethodnom poglavlju navedeno, nasilja na području Balkana.

Hrvatska se danas često definira kao država zapadnog Balkana. U pojedinim člancima navodi se kako „pojam Balkana u prostornom opsegu u kojem se obično upotrebljava jest povijesni, a ne geografski pojam te u skladu s tim može se upotrebljavati samo u povijesnom kontekstu a nikako u kontekstu suvremenih geografskih, geopolitičkih ili međunarodnih odnosa, kao što se to danas često događa.“(Slukan Altić, 2011., str. 402.)

Hrvatska nema poluotočni položaj te se smatra da ne može niti biti dio zapadnog Balkana. Dakle, većim brojem istraživanja konstatira se da je Hrvatskoj nametnuto da je dio zapadnog Balkana što geografski nije točno. No pojedini navode da se točnije Hrvatska nalazi na granici regije Balkana i na granici „Zapadnog Balkana“ te je poticala regionalnu suradnju i počela zauzimati položaj lidera u regiji, pridonoseći stabilizaciji same regije. (Kurečić P., Crljenko B., str. 548)

Republika Hrvatska je o samog priznanja kao suverena i neovisna država imala za cilj ulazak u Europsku uniju. Ulazak u Europsku uniju označava se kao jedan od temeljnih vanjskopolitičkih ciljeva Republike Hrvatske.

Zahtjev za članstvo u Europskoj uniji Hrvatska je podnijela u veljači 2003. godine. Borila se ispunjavajući Kopenhaške kriterije kako bi osvojila status kandidatkinje za članstvo. Isti je dobila u lipnju 2004. godine. U ožujku 2005. godine trebali su započeti pregovori, no odgođeni su jer je Hrvatska morala

ostvariti potpunu suradnju sa Haškim sudom za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije. Nakon ostvarene potpune suradnje, a koju je potvrdila haška tužiteljica, službeno su otvoreni pregovori i to u listopadu 2005. godine. Pregovori su trajali skoro šest godina, odnosno zaključeni su u lipnju 2011. godine. Slijedom navedenog Hrvatska je ispunila uvjete i postala punopravnom članicom Europske unije od 01. srpnja 2013. godine. (URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Pristupanje_Hrvatske_Europskoj_uniji, 10.03.2018.).

Uskoro će Hrvatska napuniti pet godina kako je članica Europske unije. Velika očekivanja koja su se pojavila mnogo prije pristupanja prepustila su se stvarnosti, osobito nakon izbijanja ekonomske krize.

Ulaskom Hrvatske u EU, posebno se može naglasiti iseljavanje i "odvođenje mozгова", što ozbiljno smanjuje perspektivu razvoja u budućnosti i stavlja sumnju u održivost hrvatskih zdravstvenih i mirovinskih sustava. Glavni izazovi hrvatske perspektive su demografski izazovi, gospodarski izazovi, izazovi vanjske politike te socijalni i politički izazovi.

Demografski izazovi odnose se na stanovništvo koje se brzo gubi i smanjuje zbog negativnih demografskih kretanja, odnosno negativna stopa prirodnog prirasta posljednja dva desetljeća, iseljavanje devedesetih godina i trenutno povećanje emigracije nakon ulaska u EU. Gospodarski izazovi ponajviše se odnose na plaće koje su drastično različite u odnosu na njemačko područje, nisku konkurentnost u odnosu na susjedne zemlje članice EU, nisku produktivnost, prekomjernost turizma, iseljavanje kvalificiranih radnika, liječnika, inženjera, istraživača i sl. Izazovi vanjske politike odnose se na mogućnost da je Hrvatska izostavljena iz nove te dublje integracije u EU. Blizina Bosne i Hercegovine i zapadnog Balkana općenito čini Hrvatsku ranjivom na moguće buduće krize u susjedstvu. (Kurečić, 2017.)

Od početka tisućljeća Europska je unija u potpunosti otvorila svoje tržište za gospodarstvenike iz zemalja Jugoistočne Europe, ne tražeći istodobno od njih da učine isto. Naime, liberalizacija u tim zemljama provodi se u skladu

sa Svjetskom trgovinskom organizacijom i pod njezinim okriljem, a njihov se odnos s regionalnom integracijom očekuje regulirati Ugovorom o stabilizaciji i pridruživanju.

Na takav izdvojeni pristup Unija se odlučila ponajprije zato što je riječ o izuzetno slabo razvijenim zemljama, osim Hrvatske, koje je sudjelovala s veoma malim postotkom u uvozu Unije, pa time ne predstavljaju značajniju opasnost za njihove gospodarstvenike. (Škuflić, Vlahinić-Dizdarević, 2001., str. 79.)

Socijalni i politički izazovi odnose se na podjele u društvu, napetost među mladima i obrazovanima koji napuštaju zemlju te nesposobnost i nespretnost Vlade RH da pokrene reforme.

Zapadni Balkan politički može značiti prihvaćanje dijela bivše Jugoslavije kao balkanske zemlje, dijelom zapadne civilizacije, pa prihvaćanjem vrijednosti i sadržaja zapada Balkan je nazvan Zapadnim Balkanom, iako je to nedovoljna mjera za taj naziv. Ali ako se „promotri strategija proširenja Europske unije, niti jedna zemlja bivšeg zajedničkog prostora propale države Jugoslavije ne ispunjava uvjete za zapadne gospodarske i političke integracije. Što se Hrvatske tiče veći su izgledi za vojne integracije zbog geopolitičkog položaja i situacije nastale nakon „Bljeska“ i „Oluje.“ (Milardović, 1998., str. 46)

Problemi i sporovi koje Hrvatska ima sa susjedskim zemljama odnosno zemljama bivše Jugoslavije što je posljedica ratova, mržnje, podijeljenosti i sl. odnosno balkanizacije, ugrožavali su perspektivu Hrvatske tj. njen pristup Europskoj Uniji. Ulaskom u Europsku uniju tako ugrožene Republike Hrvatske, šalje se jako loša poruka državama Zapadnog Balkana, odnosno svjesnost da njihov ulazak u Europsku uniju ne ovisi samo o njima samima nego i njihovim odnosima sa susjedstvom. (Kurečić P., Crljenko B., str. 549)

Prošlo je četiri godine nakon pristupanja Hrvatske u Europsku uniju. Pristup Hrvatske Europskoj uniji trebao je imati snažan utjecaj na stvaranje povoljnije gospodarske klime. Unatoč ekonomskoj krizi u 2008. godini i borbi Hrvatske

da se oporavi od velikih recesija, očekuje se da će članstvo u EU pridonijeti velikim priljevima od izravnih stranih ulaganja. Time bi se trebao stabilizirati utjecaj na javni dug Republike Hrvatske te osigurati proračunski manjak. S obzirom na negativnost koju Hrvatska posjeduje nakon ulaska u Europsku uniju, tzv. „odljev mozgova“ ili iseljavanje mladog visokoobrazovanog stanovništva, stručnjaka, znanstvenika i sl., a koja je uzrokovana i dugogodišnjom recesijom, ozbiljno smanjuje perspektivu razvoja u budućnosti te sumnju u održivost hrvatskih zdravstvenih i mirovinskih sustava.

3.3. Hrvatska vanjska politika na Zapadnom Balkanu

U posljednja dva desetljeća vanjsku politiku Hrvatske obilježilo je djelovanje na ostvarenju strateških ciljeva. Navedeni ostvareni strateški ciljevi su međunarodna priznanja, članstvo u NATO-u, uspješno završeni pregovori za članstvo u Europskoj uniji te uspješno potpisivanje ugovora o članstvu čime je Hrvatska postala punopravna članica Europske unije.

Vizija uspješne vanjske politike Hrvatske je stjecanje uspješne međunarodne suradnje, zaštita nacionalnih interesa u međunarodnim odnosima radi osiguranja blagostanja svih građana Republike Hrvatske, uključivanje gospodarstva Hrvatske u svjetsku razmjenu te osiguranje mira i mirnog rješavanja kriznih situacija u međunarodnim odnosima. Nadležno tijelo za provedbu vanjske politike Republike Hrvatske i koordinaciju europskih poslova je Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. (URL: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika>, 10.03.2018.)

Budući da je Republika Hrvatska sudjelovala u procesu balkanizacije, nakon raspada istog država se osamostalila kao i ostale koje su činile Balkan. Naime, države Zapadnog Balkana rascjepkale su se na više malih država koje su međusobno ostale sukobljene i suprotstavljene zemlje.

Svaka od tih država, kao i Hrvatska, težila je modernizaciji i pristupanju zajednici naprednijih država odnosno pristupanju Europskoj uniji. Ulazak Hrvatske u Europsku uniju predstavljao je jedan od temeljnih ciljeva vanjske politike. Definitivno je da Hrvatska prijašnjih godina nije iskoristila svoje unutarnje i vanjske trgovinske okolnosti koje su joj mogle omogućiti ekonomski razvoj. Članstvom u Europskoj uniji Hrvatska je dokazala da poštuje europske standarde dobrosusjedskih odnosa što pridaje promicanju dobrosusjedске suradnje, kao i učinkovite vanjske politike. (Turek, 2001.)

Republika Hrvatska je u prvom desetljeću 21. stoljeća riješila probleme sa susjednim zemljama i počela poticati regionalnu suradnju te je time pomogla stabilizaciji Zapadnog Balkana, nakon čega je ostvarila preduvjete da se približi NATO – u i Europskoj Uniji. Taj cilj poticanja regionalne suradnje jedan je od najvećih uspjeha vanjske politike Hrvatske.

Hrvatska je pristupanjem Europskoj Uniji, odnosno zaprimanjem titule punopravne članice EU, definitivno prestala biti dio Zapadnog Balkana. Bez obzira na to što Hrvatska nije više dio Balkana, bilo bi korisno da ostane u regiji, upravo zbog buduće suradnje i veza koje ima sa Zapadnim Balkanom. (Kurečić P., Crljenko B., str. 550)

U ožujku 2018. godine Europska komisija, zajedno sa službom za vanjske poslove, sazvala je sastanak vezano za koordinaciju s državama članicama te napravila akcijski plan i mehanizme operativne suradnje za provedbu koordinacije. (Europska komisija, 2018.)

3.4. Moć ideje integriranja

Europska unija zamišljena je kao država nad državama koja je ekonomski idealna i koja posjeduje prikladan oblik za natjecanja na globalnom tržištu. Također, isticala se kao idealan oblik integracije. Glavni cilj integracije je spajanje više država u jednu cjelinu, tj. Europsku uniju, koje ostvaruju sklad u ostvarivanju zajedničkih ciljeva. (Plevnik, 2009., str. 86)

Europska unija se bori s vlastitim izazovima, odnosno kako će izgledati prostor Europske unije te na koji način nastaviti s oblikovanjem Europe s težnjom ka jakim političkim i geografskim čimbenikom. Upravo zbog toga Unija pruža priliku državama jer pristupanjem što više država Europska unija će širiti svoje područje, što će joj uvelike pridonijeti nove izazove i olakšanja pri ostvarenju pojedinih ciljeva.

S obzirom da je 2016. godine trgovina između EU i Zapadnog Balkana iznosila preko 43 milijarde eura, postoji i značajnost nad daljnjim potencijalnim rastom. Kako bi se navedeni rast mogao ostvariti, Europska komisija pokušati će olakšati trgovinu između Europske unije i Zapadnog Balkana pružajući određene prilagođene uvjete. Time će se povećati razvoj međusobnih odnosa zemalja. (Europska komisija, 2018.)

Zbog nestabilnosti i izoliranosti zemalja od europskih integracija za zapadni dio jugoistočne Europe nastaje pojam „Zapadni Balkan“. (Kurečić P., Crljenko B., str. 544)

Jedan od bitnijih koraka za unapređenje gospodarske integracije između Zapadnog Balkana i Europske Unije je upravo poticanje učinkovitijeg gospodarskog područja zemalja, čime se povećava atraktivnost regionalnog tržišta. Također potrebno je napomenuti, da kako bi se zemlje Zapadnog Balkana uspješno pridružile Europskoj Uniji potrebna im je pomoć s obzirom da se vrlo teško razvijaju, što je posljedica ratova i nemira. Europska Komisija takvim zemljama kao i Zapadnom Balkanu predaje instrument pretpristupne pomoći kojim ih podupire u pripremi za pristup Europskoj Uniji i olakšava regionalnu, ali i prekograničnu suradnju. (Europska komisija, 2018.)

Kao kriterij koji se ispunjava koristi se i BDP države po glavi stanovnika, a koji je prilagođen prema paritetu kupovne moći. BDP je najčešći pokazatelj koji se koristi za nacionalne gospodarske aktivnosti, čime se prikazuje i veličina gospodarstva pojedine zemlje. BDP po glavi stanovnika prikazuje i razvoj i životni standard u određenoj zemlji. Države s niskim BDP – om predstavljale bi teret u financijskom poslovanju odnosno proračunu Europske

Unije. Dakle, države s niskim udjelom BDP – a predstavljaju manju privlačnost Europskoj Uniji. (Petrović M., Ross Smith N., 2013)

Ostvarenje kriterija država Zapadnog Balkana pri pristupanju u EU uspoređuju se s kriterijima posljednje tri članice EU koje su s područja jugoistoka odnosno Zapadnog Balkana (Bugarska, Rumunjska i Hrvatska).

U tablici 1., je prikazan BDP *per capita* (u mil. \$) od 2009. do 2013. godine za države Zapadnog Balkana koje su posljednje pristupile Europskoj uniji (Bugarska, Rumunjska i Hrvatska).

Tablica 1.: BDP per capita (u mil. \$) od 2009. do 2013. godine za države Zapadnog Balkana koje su posljednje pristupile Europskoj uniji (Bugarska, Rumunjska i Hrvatska)

Godina	Bugarska	Rumunjska	Hrvatska
2009.	6.524	8.069	14.044
2010.	6.453	8.139	13.327
2011.	7.286	9.064	14.372
2012.	7.022	8.437	13.159
2013.	7.296	9.499	13.530

Izvor: Kurečić P., Luburić G., Šimović V., 2015. The Interdependence of GDP per capita and foreign direct Investment in the Transitional Economies of Central and Eastern Europe, 194-195.

U tablici su navedeni statistički podaci Svjetske banke o BDP – u po glavi stanovnika za određeno razdoblje za tri zemlje Zapadnog Balkana koje su posljednje pristupile Europskoj uniji. Iz tablice možemo vidjeti da se BDP po

glavi stanovnika od 2009. do 2013. godine za Bugarsku i Rumunjsku povećavao no za Hrvatsku se smanjivao.

Nakon nekog određenog vremena Europska unija izražava želju da zemlje Zapadnog Balkana pristupe EU. Zbog toga je osnovana Agenda 2011, koja je pozvala zemlje Zapadnog Balkana na pristupanje Europskoj uniji. Europski sporazumi o pristupanju predstavljaju razne dokumente koji pripomažu pri kvalitetnom definiranju političkih i tehničkih pretpostavki približavanja i integriranja u EU.

U slučaju Hrvatske i država Zapadnog Balkana taj dokument se naziva Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Osnovni cilj sporazuma je stabilizacija regije, prelazak na tržišno gospodarstvo, poticanje suradnje te na samome kraju i pristupanje Europskoj Uniji. Sporazumom se nastoji pomoći zemljama Zapadnog Balkana da pojačaju vlastite kapacitete kako bi usvojile europske standarde i pravnu stečevinu.

Europska komisija za put do članstva EU, zemljama Zapadnog Balkana daje smjernice koje im omogućuju pri što bržim ispunjavanjem kriterija i uvjeta članstva EU. (Nakić, 2013., str. 37 – 39) Integracija u svjetskom gospodarstvu, osobito kroz trgovinu i tokove kapitala, ključan je element. Posebno važan element ekonomske integracije su izravna strana ulaganja (FDI) jer otvaraju mogućnost za rast, inovacije i rekonstrukciju poduzeća. Države koje imaju visoku stopu štednje i otvorene trgovinske režime imale bi veće koristi od izravnih stranih ulaganja u gospodarstvo. (Kurečić, Luburić, Šimović, str. 196-197)

Na tablici 2., su prikazana FDI – izravna strana ulaganja (u mil. \$) od 2009. do 2013. godine za države Zapadnog Balkana koje su posljednje pristupile Europskoj uniji (Bugarska, Rumunjska i Hrvatska).

Tablica 2.: FDI – izravna strana ulaganja (u mil. \$) od 2009. do 2013. godine za države Zapadnog Balkana koje su posljednje pristupile Europskoj uniji (Bugarska, Rumunjska i Hrvatska)

Godina	Bugarska	Rumunjska	Hrvatska
2009.	3.897	4.926	3.401
2010.	1.867	3.204	845
2011.	2.124	2.557	1.243
2012.	1.578	2.629	1.336
2013.	1.888	3.729	588

Izvor: Kurečić P., Luburić G., Šimović V., 2015., The Interdependence of GDP per capita and foreign direct Investment in the Transitional Economies of Central and Eastern Europe

U tablici 2., su navedeni statistički podaci Svjetske banke o izravnim ulaganjima (FDI) kroz određene godine izraženi milijunima američkih dolara. Prema navedenim podacima iz tablice možemo konstatirati kako su se izravna strana ulaganja za tri navedene države svake godine mijenjala, ili rasla ili se smanjivala.

Izravna strana ulaganja Zapadnog Balkana postupno su počela rasti 2000 – ih godina, s EU kao glavnim donatorom. (Galina A. Nelaeva, Andrey V. Semenov, 2016.)

Prema podacima HNB – a izravna strana ulaganja za prvih 9 mjeseci u Hrvatskoj iznosila su 1,29 milijardi eura, što se navodi kako je 6% manje nego u prvih 9 mjeseci u 2016. godini.

Banke navode kako je otpis plasmana Agrokora doveo do smanjenja dobiti, a pritom i smanjenje razine izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku. HNB navodi da je u trećem tromjesečju 2017. godine primijećen rast vlasničkih ulaganja u Hrvatsku te su glavna ulaganja ostvarena u sportskim, rekreacijskim i zabavnim djelatnostima kao i u sektoru nekretnina i proizvodnji prijevoznih sredstava. (URL: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/izravna-strana-ulaganja-u-hrvatsku-smanjena-za-14-posto-337656>, 10.03.2018.).

Zapadnoeuropske zemlje, s obzirom da sa sobom povlače povijesne činjenice, za sada su dosegle najviši stupanj regionalne integracije te zbog toga Europska unija želi zemlje zapadne Europe kao svoje punopravne članice i podupire ih po tom pitanju. Europska unija želi postići integraciju dionica ili suradnju po pitanju vrijednosnih papira.

Kako bi se postigla Europska integracija, pozornost treba posvetiti cjelokupnom institucionalnom okviru koji ima svoj određeni smjer i tempo. Europska unija uvela je Direktivu o investicijskim uslugama koja je ujedno i opći okvir EU, a koje se države članice pridržavaju na pregovorima već nekoliko godina.

Kod određenih država navedena direktiva je dosegla potrebno postignuće. Kada se govori o integraciji tržišta dionica u Europi, može se reći da je konačan broj tržišta kapitala u posljednje vrijeme porastao. Proces integracije sastavni je dio šireg procesa gospodarske i političke integracije koju zemlje EU provode već dugi niz godina. (Halilović, Ergün 2015., str. 3)

Svakako se treba istaknuti kako Europska unija kontinuirano radi na unapređenju suradnje sa Zapadnim Balkanom. Mjere koje je Europska unija dodatno donijela, kako bi omogućila dodatnu suradnju, su sljedeće:

- veće financiranje transporta, energetike, društvenog sektora, životne sredine, privatnog sektora, digitalne ekonomije,
- pružanje garancija za privatne investicije,
- olakšanje trgovinske razmjene,
- poticanje konkurentnosti poduzeća,

- podrška transferu tehnologije i novim poduzećima,
- podrška uspostavljanju kružnih gospodarstava,
- jača socijalna dimenzija,
- investiranje u obrazovanje i zdravstvo,
- veća podrška stručnom obrazovanju,
- financiranje programa "Erasmus plus" biti će udvostručeno.

Kako bi se ti programi u stvarnosti i ostvarili, najvažnija je upravo suradnja zemalja u potrebi sa organima Europske unije.

4. EKONOMSKI UČINCI I UČINCI INTEGRACIJE

Veoma je bitno naglasiti kako se europska integracija kontinuirano odvija u uvjetima tržišnog gospodarstva, koje se s vremenom korigira javnim intervencijama.

Jedinstveno tržište obuhvaća više od 385 milijuna ljudi, jer su Island, Norveška i Lihtenštajn pridružene mnogim oblastima preko Europskog ekonomskog prostora (EEA). U određenim proizvodima sudionici velikog tržišta još su više asocirani mnogobrojnim europskim sporazumima i preferencijalnim sustavima.

Kako članstvo Republike Hrvatske utječe na integraciju i ekonomske učinke te na koji način funkcionira integracija Hrvatske u Europskoj uniji objašnjeno je u ovom poglavlju.

4.1. Učinci integracije Republike Hrvatske

Članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji, kao i članstvo ostalih država, ima ogroman utjecaj na nacionalnu integraciju s naglaskom na burzama. Međunarodna integracija tržišta dionica široko je područje u ekonomiji koja obuhvaća mnoge različite aspekte povezivanja tržišta kapitala. Veći stupanj komuniciranja zemalja rezultira većom integracijom tržišta dionica. (Halilović, Ergún, 2015., str. 4)

„U strategiji o nacionalnoj sigurnosti RH integracija u EU označena je kao najvažniji i najsloženiji pothvat pred kojim stoje Hrvatska država i društvo jer je riječ o procesu koji će imati dalekosežne posljedice za hrvatsko društvo u cjelini, na njezino gospodarstvo i na nacionalnu sigurnost.“ (Vukadinović R., Čehulić – Vukadinović L., 2005., str. 335)

Hrvatska je vrlo kratko vrijeme bila uključena u program PHARE, zbog rata nije sudjelovala u programima Europske Unije koji su se oslanjali na regiju, a koji se temelje na tzv. pristupu Europske Unije prema jugoistočnoj Europi. Godine 1999. osnovan je, od strane Europske komisije, Proces stabilizacije i pridruživanja za pet država jugoistočne Europe. U navedeni proces bila je uključena i Republika Hrvatska.

Nakon toga je usvojen i pakt o stabilnosti te sve zajedno navodi kako je Hrvatska potencijalna kandidatkinja za pridruživanje u Europskoj uniji. Hrvatska je ubrzo dobila pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Zagrebački summit EU koji je organiziran 2000. godine, donio je pozitivno mišljenje Europske unije o Republici Hrvatskoj. Vijeće Europske unije je temeljem dogovora Zagrebačkog summita donijelo Uredbu o CARDS programu tehničke i financijske pomoći za obnovu, razvoj i stabilizaciju za zemlje Zapadnog Balkana. Pomoću navedenog širi se moć integriranja na Zapadni Balkan. Godine 2001. Hrvatska je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju što je veliki korak prije samoga zahtjeva za članstvo u Europsku uniju. Sporazumom se regulirala većina stvari u Hrvatskoj poput postupnog ukidanja carina te drugih ograničenja. Također su navedeni svi kriteriji koje Hrvatska mora ispuniti prije predaje zahtjeva za članstvo u EU. (Vukadinović R., Čehulić – Vukadinović L., 2005., str. 337)

Uz ostale kriterije koji su navedeni, bilo je potrebno ispuniti i slijedeće (Vukadinović R., Čehulić – Vukadinović L., 2005., str. 338):

- jačanje ključnih demokratskih načela i institucija, poštivanje ljudskih prava, prava nacionalnih manjina;
- promicanje regionalne suradnje, razvoj dobrosusjedskih odnosa i ispunjavanje obveza sukladno međunarodnome pravu;
- olakšavanje integracije Republike Hrvatske u EU na temelju hrvatskih individualnih postignuća;
- suradnja političkih stranaka na unutarnjoj i vanjskopolitičkoj hrvatskoj sceni, uključujući i suradnju u borbi protiv terorizma;

- jačanje sigurnosti i stabilnosti u cijeloj Europi, a napose na području jugoistočne Europe, suradnjom na područjima obuhvaćenima zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU.

Nakon ispunjenih kriterija Hrvatska je 2003. godine podnijela zahtjev za članstvo Europske unije nakon čega je uslijedilo mišljenje Europske komisije. Godine 2004. Hrvatska je dobila status službenog kandidata za punopravno članstvo u EU. Iako je Hrvatska mogla postati članica Europske unije za vrijeme vala proširenja kada su članstvu pristupile Bugarska i Rumunjska, ipak se čekalo nekoliko godina kako bi se ispunili određeni važni uvjeti. Hrvatska je 2013. godine postala 28. članica Europske unije te se završava njen put integracije odnosno pridruživanja cjelini zemalja Europe tj. Europskoj uniji.

Također, kao jedna od potencijalnih članica EU, Hrvatska ima slabu formu dionica. Hrvatsko tržište dionica postoji već više od dvadeset godina te je razvilo solidnu infrastrukturu. Zagrebačka burza (CROBEX) uspoređena je sa rezultatima na razvijenijem tržištu kapitala, odnosno američkom tržištu. Dolazi se do pretpostavke da tržište SAD koje je nekoliko tisuća puta veće nego hrvatsko tržište, treba biti toliko puta i učinkovitije. Dolazi se do zaključka da američka tržišta imaju jači utjecaj na CROBEX nego europska tržišta. (Halilović, Ergún, 2015., str. 7)

Bilo bi pogrešno misliti kako je Republici Hrvatskoj, od njezina nastanka osnovni cilj bio ulazak u Europsku uniju. Proces demokratizacije Republike Hrvatske započeo 1990. godine bio je prekinut ratnim zbivanjima na području ove države.

To su slikovito prikazivali upravo predizbornih plakati sa prvih održanih demokratskih izbora u Republici Hrvatskoj te u susjednoj državi Sloveniji. Dok je u Sloveniji vladao slogan „Europa zdaj!“, Hrvatsku su oblijepili plakati Hrvatske demokratske zajednice sa sloganom „Svoj na svome“.

To je podržao i novousvojeni Ustav Republike Hrvatske koji je, ponukan jugoslavenskim iskustvom, branio stupanje samostalne Republike Hrvatske u bilo kakve ujedinjene saveze s drugim državama, u kojem bi udruživanje dovelo, ili moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskoga državnog zajedništva, odnosno neke balkanske državne sveze u bilo kojem obliku.

Konačnim završetkom rata 1995. godine i kreiranjem samostalne države Hrvatske i dalje se ne postiže cjelokupna demokratizacija zemlje. Hrvatsku međunarodnu politiku karakterizira sve veća međunarodna izolacija, a međunarodna zajednica sve češće se počinje prikazivati kao neprijatelj hrvatskog naroda i samostalnosti koja je bila teško osvojena u ratnim zbivanjima.

Tek promjenom vlasti, kontinuiranom usmjerenošću na međunarodnu svjetsku politiku od 2001. godine nadalje Europska unija postaje strateški nacionalni interes zapisan u neke ključne državne dokumente i polako se počinje graditi širi konsenzus među svim parlamentarnim strankama oko članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji.

Sljedeći korak se odvio 2001. godine kada je Hrvatski sabor ratificirao Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju te je ta ratifikacija obilježila svojevrsan formalni početak procesa pridruživanja.

Kontinuirano sa hrvatskom željom za ulazak u Europsku uniju, konstruktivna kritika Europske unije tada u potpunosti izostaje, pogotovo u svjetlu činjenice da i brojne druge bivše komunističke zemlje ulaze u članstvo Europske unije. Ona postaje svojevrsna konačna željena destinacija.

U veljači 2003. godine Hrvatska predaje zahtjev za članstvom u Uniju, a status države kandidatkinje za članstvo u EU Hrvatska dobiva u lipnju 2004. godine te započinje teško razdoblje ispunjenja pristupnih uvjeta postavljenih od strane Europske unije.

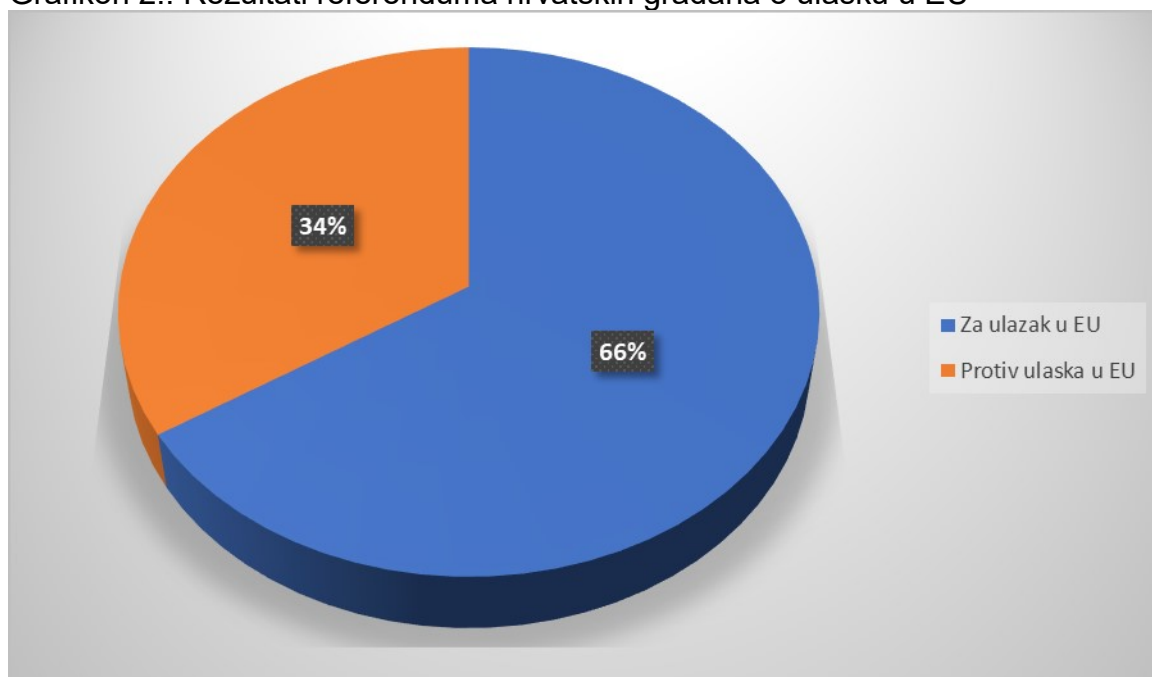
Pregovori o ulasku Republike Hrvatske u zemlje članice Europske unije konačno završavaju 30. lipnja 2011. godine, dvadeset godina nakon

proglašenja samostalnosti. Zadnje poglavlje koje se dugo zatvaralo bilo je poglavlje 23.

Prije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju prethodio je referendum o želji naroda. Pa su tako u siječnju 2012. građani/ke Republike Hrvatske izašli na referendum da se izjasne da li su za ili protiv članstva u EU, iako bi bilo logično da se to provelo prije započinjanja pregovora za ulazak države u taj savez.

Na grafikonu 2., su prikazani rezultati provedenog referenduma.

Grafikon 2.: Rezultati referenduma hrvatskih građana o ulasku u EU

Izvor: obrada autora prema podacima sa stranice Inicijativa za monitoring evropskih integracija BIH- URL: <http://eu-monitoring.ba/kako-je-tekao-proces-integracija-republike-hrvatske-u-eu/> (20.04.2018.)

Kao što je vidljivo na grafikonu 2., na referendum je izišlo 43, 5% građana/ki , od kojih se je 66 % izjasnilo za, a 34 % protiv ulaska Hrvatske u Europsku uniju.

Nakon referenduma uslijedio je proces ratifikacije članica EU sporazuma kojega je RH potpisala sa EU te je 1. srpnja 2013. godine Hrvatska postala punopravna članica Europske unije.

Od 1. srpnja 2013. Hrvatska je postala dio velike europske obitelji od 28 članica, s više od 4 milijuna km² i oko 508 milijuna stanovnika. Hrvatski predstavnici aktivno sudjeluju u donošenju odluka koje izravno utječu na svakodnevni život hrvatskih građana, kao što je promet, zaštita okoliša, zdravstvo, zapošljavanje i slično. (Republika Hrvatska, 2014., str. 2.)

Članstvo u Europskoj uniji omogućuje mobilnost, odnosno mogućnost putovanja bez viza i putovnica. Mladima je omogućeno zapošljavanje u EU bez posebnih radnih dozvola. Ipak, neke su članice u prijelaznom razdoblju zadržale obvezu izdavanja radnih dozvola za hrvatske državljane koje se također postupno ukidaju.

Hrvatski građani mogu izravno utjecati na politiku Europske unije, glasanjem i kandidiranjem na izborima za Europski parlament, ali i putem Europske građanske inicijative.

Bitno je spomenuti i da je bolja zaštita prava potrošača, jača je kontrola kvalitete proizvoda (sigurnost hrane), veće su mogućnosti pristupa informacijama o robama i uslugama na tržištu. Članstvo Hrvatske u Uniji donosi značajne pomake u području zaštite okoliša zbog podizanja standarda, ali i uvođenja suvremene infrastrukture u sustavima gospodarenja otpadom i vodama te zaštiti zraka. (Republika Hrvatska, 2014., str. 2.)

Veoma je bitno naglasiti kako je ulaskom u Europsku uniju, Hrvatskoj omogućena mogućnost poslovanja hrvatskih poduzetnika na unutarnjem tržištu Unije s više od pet stotina milijuna potrošača, kao i na tržištima država s kojima EU ima sklopljene trgovinske sporazume.

Ulaskom u punopravno članstvo Unije, Hrvatska je postala korisnica sredstava iz europskih fondova.

Republika Hrvatska, kao članica Europske unije, u svojim trgovinskim odnosima s trećim zemljama primjenjuje Zajedničku trgovinsku politiku unije.

Svoje trgovinske interese, u okviru navedene politike, Hrvatska zastupa sudjelovanjem u radu pripremnih tijela Vijeća Unije, prije svega u odboru za trgovinsku politiku i njegovim radnim skupinama i tijelima na različitim razinama na kojima države članice iznose i usuglašavaju svoja stajališta.

Put Republike Hrvatske prema Europskoj uniji označila je, u smislu trgovinske politike, liberalizacija trgovine, usklađivanje zakonodavstva, slobodna trgovina sa zemljama u regiji te članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji koje je predstavljalo osnovu i temelj za integriranje hrvatskog gospodarstva u europsko i globalno tržište. (URL: <http://gd.mvep.hr/hr/trgovinska-politika-europske-unije/>, 20.04.2018.)

Nakon okončanja bilateralnih pregovora o carinskim stopama za pristup roba i o uvjetima za pružanje usluga na hrvatskom tržištu, Republika Hrvatska je 30. studenog 2000. godine postala 140. članica WTO-a.

Kada je Hrvatska (od 1. srpnja 2013. godine) postala članica Europske unije, prestali su se primjenjivati svi nacionalni propisi u području trgovinske politike kao i bilateralni i multilateralni sporazumi o slobodnoj trgovini koje je Republika Hrvatska sklopila prije članstva u Uniji. To znači da su stavljeni van snage sporazumi o slobodnoj trgovini sa zemljama CEFTA-e, EFTA-e i Turskom. (URL: <http://gd.mvep.hr/hr/trgovinska-politika-europske-unije/>, 20.04.2018.)

Članstvom u Uniji Hrvatska je postala dio jedinstvenog unutarnjeg tržišta Unije u kojem nema carinskih i necarinskih prepreka, a time su smanjeni prekogranični troškovi poslovanja, hrvatskim je gospodarstvenicima omogućen slobodan pristup tržištu svih država članica EU, kao i tržištu država s kojima EU ima sklopljene bilateralne sporazume o slobodnoj trgovini, odnosno ostale trgovinske sporazume, te se povećala konkurencija.

Hrvatska je članstvom preuzela i izravno primjenjive europske propise o trgovinskim mehanizmima koja obuhvaćaju trgovinske prepreke te trgovinske zaštitne mehanizme.

Članstvom je Hrvatska postala dio razvijene mreže trgovinskih sporazuma koje je Unija sklopila s trećim zemljama. S obzirom na sporazume o slobodnoj trgovini, Hrvatskoj su se otvorila značajna tržišta. (URL: <http://gd.mvep.hr/hr/trgovinska-politika-europske-unije/>, 20.04.2018.)

Veoma je bitno istaknuti sljedeće ciljeve hrvatske trgovinske politike s obzirom na ulazak u Europsku uniju. Mogu se navesti dva najvažnija cilja koja se trebaju ostvariti:

- doprinos cjelokupnom oporavku hrvatskoga gospodarstva stvaranjem povoljnih kontinuiranih uvjeta za trgovinu i ulaganja sa zemljama izvan Europske unije,
- informirati poslovnu zajednicu o povoljnim uvjetima za trgovinu i ulaganja sa zemljama izvan Europske unije.

5. MAKROEKONOMSKE POZICIJE DRŽAVA ČLANICA EU

Navedenim poglavljem nastoji se objasniti prednosti i nedostaci malih zemalja odnosno prikazati njihove potencijale te razviti način na koji bi povećale obujam ekonomije, gospodarstva i proizvodnje.

Također, navodi se poglavlje makroekonomske pozicije Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju te pouke koje Hrvatska upućuje ostalim zemljama Zapadnog Balkana koje još uvijek nisu članice EU, kao i onima koje su trenutno kandidatkinje za pristup u Europsku uniju.

5.1. Analiza pozicije malih zemalja

Kao što je navedeno u prvom poglavlju rada jugoistočna Europa regija je na prostoru Europe koja se sastoji od deset zemalja, a koje su obuhvaćene Paktom o stabilnosti. Dakle, jugoistočna Europa sastoji se od četiri zemlje nastale raspadom bivše Jugoslavije te od ostalih zemalja.

Kao što je navedeno za ove zemlje koristi se izraz Zapadni Balkan, što u Hrvatskoj nije preferirano upravo zbog negativnih konotacija. Ove zemlje su tranzicijske zemlje koje su bile suočene s političkim i ekonomskim nestabilnostima, sukobima, krizom i depresijom za razliku od ostalih regija Europe. Od 2000. godine dolazi do malo povoljnijih makroekonomskih pokazatelja iako još uvijek postoji visoka nezaposlenost i deficit bilance. (Vlahinić – Dizdarević, 2006., str. 1)

Male zemlje u pravilu su male ekonomije koje su suočene sa raznim ograničenjima za razliku od velikih zemalja. S obzirom na navedeno, male zemlje moraju iskoristiti svoje prednosti i potencijale kako bi suzbile borbu s negativnim situacijama i raznim ograničenjima. Male zemlje imaju svoje proizvodne čimbenike, odnosno prirodne resurse, radnu snagu, kapital i sl., no u vrlo maloj raspoloživosti. S obzirom na mali zemljopisni položaj, koji također predstavlja jedan od resursa, male zemlje imaju i malu prednost

domaćih proizvođača u odnosu na inozemnu konkurenciju zbog manjih transportnih troškova robe koja se uvozi. Također, radna snaga je raspoloživa u maloj mjeri jer male zemlje imaju relativno manji broj stanovnika u odnosu na veće zemlje. (Vlahinić – Dizdarević, 2006., str. 10)

Pozicija malih zemalja u nepovoljnom je položaju što se tiče kvalitetne radne snage koja se potiče kroz obrazovanje. „Ekonomisti se slažu da je veličina zemalja vrlo bitna, možda čak i najvažnija, upravo na području znanstvenoistraživačkog rada. Čak i kada se radi o visokorazvijenim malim zemljama, pitanje je koliko mogu biti uspješne u uvođenju novih proizvoda na uskom domaćem tržištu, odnosno mogu li pokriti visoke istraživačke troškove u prvoj fazi kada je proizvodnja takvih proizvoda usmjerena uglavnom na domaće potrošače.“ (Vlahinić – Dizdarević, 2006., str. 10)

Stoga, male zemlje da bi povećale svoju proizvodnju, trebale bi ući u suradnju s velikim multinacionalnim kompanijama koje imaju visok stupanj razvoja i proizvodnje.

Može se reći kako multinacionalne kompanije nisu samo sveprisutni organizacijski ili ekonomski čimbenik, njihova važnost u suvremenom svijetu nadilazi parcijalne okvire ekonomskog djelovanja te postaju univerzalni društveni fenomeni koji utječu na društvenu, ekonomsku i ekološku dimenziju održiva razvoja svih država na čijem području posluju.

Povećanjem broja velikih, tzv. multinacionalnih kompanija te većom koncentracijom njihove financijske moći stvaraju se uvjeti i za porast njihova globalnog nadnacionalnog utjecaja. Pojedine multinacionalne kompanije ostvaruju godišnje prihode i profite veće od zbroja nekoliko manjih nacionalnih ekonomija, a to znači da izvršni i neizvršni direktori u tim kompanijama odlučuju o većim novčanim iznosima od vlada respektabilnih suverenih nacionalnih država.

Postoje razni pokazatelji makroekonomskih kretanja u zemljama jugoistočne Europe, odnosno malim zemljama. Neki od tih pokazatelja su potrošačke

cijene, stopa nezaposlenosti i GDP u postotku, odnosno bruto domaći proizvod. Na temelju navedenih pokazatelja izrađena je analiza prikazana u slijedećoj tablici 3.

Tablica 3.: Izabrani makroekonomski pokazatelji malih zemalja, odnosno zemalja jugoistočne Europe a koje su posljednje postale članice EU: Bugarska, Rumunjska i Hrvatska

Zemlja	Potrošačke cijene		Stopa nezaposlenosti		Tekuća bilanca	
	(%)		(%)		(%GDP – a)	
	2000.	2003.	2000.	2003.	2000.	2003.
Bugarska	10,3	4,0	16,9	18,1	-5,6	-3,0
Rumunjska	45,7	18,0	7,1	9,0	-3,7	-4,7
Hrvatska	6,2	3,0	16,1	15,0	-2,3	-3,6

Izvor: Vlahinić – Dizdarević N., 2006, Makroekonomska pozicija Hrvatske na jugoistoku Europe; Trgovinski, investicijski i razvojni učinci, str. 32

U tablici su prikazani brožčani podaci makroekonomskih pokazatelja triju zemalja jugoistočne Europe i to Bugarske, Rumunjske i Hrvatske za dvije godine, odnosno 2000. i 2003. godinu.

Analizirane zemlje su zemlje koje su posljednje pristupile Europskoj uniji, Bugarska i Rumunjska 2007. godine te Hrvatska 2013. godine. Dakle, promatrane godine iz tablice predstavljaju analizu navedenih zemalja za godine prije pristupanja Europskoj uniji.

Kao što se može vidjeti u tablici, sve tri zemlje su u razdoblju od tri godine (2000. – 2003.) snizile potrošačke cijene. Možemo primijetiti da se GDP za promatrano razdoblje navedenih zemalja također mijenjao, no što se tiče stope nezaposlenosti Bugarska i Hrvatska uspjele su sniziti stopu nezaposlenosti dok se u Rumunjskoj stopa povećala za 1,9%.

Bez obzira na vidljivo blago smanjenje stope nezaposlenosti za Bugarsku i Hrvatsku, ipak su stope nezaposlenosti vrlo visoke.

No treba uzeti u obzir i sivu ekonomiju koja je u tom razdoblju bila vrlo rasprostranjena u regiji jugoistočne Europe pa i u promatranim zemljama. Smatra se da je, uzimajući u obzir sivu ekonomiju, stopa nezaposlenosti pojedinih zemalja i veća nego što je iskazano, što ukazuje na zaista veliku nezaposlenost. (Vlahinić – Dizdarević, 2006., str. 10)

Aktivnosti u neformalnom sektoru su realnost u svim zemljama širom svijeta. Za djelotvornije i učinkovitije korištenje resursa od ključnog je značaja prikupiti informacije o razini sive ekonomije.

U svakom gospodarstvu postoji dio ekonomskih aktivnosti koji nije obuhvaćen standardnim statističkim istraživanjima. Razlozi neuključivanja mogu biti razni, ali bez obzira na to o kojim se razlozima radi, pojam siva ekonomija obuhvaća one aktivnosti koje bi se, prema metodologiji obračuna, trebale uključiti u obračun nacionalnih računa, ali nisu obuhvaćene.

Veliku ulogu u smanjenju rada u neslužbenom gospodarstvu ima i država, koja bi takvo obavljanje djelatnosti trebala spriječiti. Naravno, ni jedna država izričito ne tvrdi da je u potpunosti riješila problem sive ekonomije budući da to nije moguće jer pojedinačnih slučajeva uvijek ima, no moguće ju je svesti na najmanju moguću mjeru, što većina i čini.

5.2. Makroekonomska pozicija Republike Hrvatske nakon ulaska u EU: Pouke za države Zapadnog Balkana

Pozicija Hrvatske za razliku od ostalih zemalja vrlo je specifična jer ima BDP po glavi stanovnika dva i pol puta veći od druge zemlje po redu, a to je Rumunjska. Hrvatska je najrazvijenija zemlja regije i relativno značajno izvozno orijentirana prema ostalim zemljama regije, ponajviše prema Bosni i Hercegovini te još više prema Srbiji, Crnoj Gori i Kosovu no ima vrlo nisku uvoznost. (Vlahinić – Dizdarević, 2006., str. 1)

Hrvatska treba maksimalno iskoristiti svoje prednosti u okviru jugoistočne Europe, prvenstveno se misli na viši stupanj razvoja, relativno uspješnije provođenje ekonomskih reformi što je čini interesantnijom za strane direktne investicije, jače diverzificiranu gospodarsku i izvoznost strukturu te zajedničku povijest u okviru bivše Jugoslavije, zbog čega mnoge od prije poznate robne marke mogu lakše savladati uvozne barijere na tržištima susjednih zemalja. (Vlahinić – Dizdarević, 2006., str. 2)

S obzirom na navedene prednosti koje treba iskoristiti uključujući i povećanje izvoza, Hrvatska može ostvariti vrlo značajne razvojne i ekonomske učinke. Da bi se nesmetano odvijao razvoj gospodarstva Hrvatske, potrebno je povećati izvoz. Dakle, Hrvatska bi u potpunosti trebala iskoristiti svoje potencijale kako bi postigla odgovarajuće ciljeve napretka i rasta.

Glavni izazovi Hrvatske perspektive su sljedeći:

- demografski izazovi - stanovništvo koje se smanjuje zbog negativnih demografskih kretanja (negativna stopa prirodnog prirasta posljednja dva desetljeća, iseljavanje devedesetih godina i trenutno povećanje emigracije nakon ulaska u EU),
- gospodarski izazovi- niske plaće (posebice u usporedbi s geografski bliskim zemljama, npr. Njemačka, Austrija), niska konkurentnost u odnosu na susjedne zemlje članice EU, niska produktivnost, "deindustrijalizacija" bez odgovarajuće zamjene u sektoru istraživanja i razvoja, prekomjernost

turizma (gotovo 20 posto BDP – a nastaje u ovoj djelatnosti, koja je u porastu, stvarajući pretjeranu izloženost vanjskim ekonomskim i sigurnosnim čimbenicima) i iseljavanje kvalificiranih radnika, liječnika, inženjera, istraživača ("odljev mozgova"),

- izazovi vanjske politike - mogućnost da je Hrvatska izostavljena iz nove, dublje integrirane Europske unije - trenutno nije član EMU-a, a niti u Schengenskom prostoru. Blizina Bosne i Hercegovine i Zapadnog Balkana Hrvatsku čini izloženom na moguće buduće krize s obzirom na krize susjedstva, koje bi, između ostalih negativnih utjecaja, neko vrijeme mogle gušiti turizam no i ostale principe,
- socijalni i politički izazovi - podjele u društvu (ponavljanje divizija iz Drugog svjetskog rata žive, ponovno se rade i koriste u političke svrhe), napetosti između mladih i obrazovanih koji napuštaju zemlju i one koji ostaju (omjer starijih osoba, umirovljenika, klijenata je u porastu, dovodeći u pitanje održivost socijalnih usluga, zdravstvene zaštite i mirovinskog sustava), nesposobnost i nespremnost Vlade da provodi reformske agende itd. (Kurečić, 2017.)

Iako je u današnje vrijeme „odljev mozgova“ u Hrvatskoj još uvijek relativno nedefiniran, on je sve istaknutiji unutar samoga znanstvenog sustava u kojem nedostaje veći broj kvalitetnih mladih stručnjaka, a stanje će se i dodatno pogoršavati.

Slično je situacija i u raznim državnim institucijama. Ako je namjera Hrvatske što brže riješiti gospodarsku krizu, postići napredak, donošenje skupa mjera kojima bi se povećale dobrobiti, a smanjila šteta od znanstveničke emigracije, prijeko je nužan potez koji se mora uskoro pokrenuti.

Pozitivna implementacija tranzicijskih reformi ovisi o prisutnosti mladih i obrazovanih kadrova na svim razinama procesa reforme. Istodobno, kontinuirano ulaganje u proces obrazovanja i znanost, drugačiji tretman 'znanosti' i znanja, kao i stvaranje čvršćih kontakata sa 'znanstvenom

dijasporom' mogu biti prvi koraci u stvaranju preduvjeta za cirkulaciju mozgova koja bi znatno ubrzala daljnji razvoj gospodarskog stanja Hrvatske.

6. ZAKLJUČAK

Zemlje jugoistočne Europe te zemlje Zapadnog Balkana slabije su razvijene zemlje u odnosu na druge regije Europe. Sve su obuhvaćene Paktom o stabilnosti jer Europska unija nastoji privući jugoistok Europe da se pridruži Europskoj uniji.

Zemlje jugoistočne Europe, s obzirom na prijašnji proces balkanizacije, ratove, siromaštvo i recesije, vrlo teško uspostavljaju dobrosusjedske odnose s državama s kojima su ratovala, te teže oporavljaju svoje resurse i ostvaruju kriterije za pristup EU.

Kao što je navedeno u radu većina zemalja jugoistočne Europe nastoji pristupiti Europskoj uniji. Republika Hrvatska je u tome uspjela no vidljivo je da se nije dovela u velike pozitivne okolnosti i mogućnosti. „Odljev mozgova“ odnosno iseljavanje, okruženje susjedskim zemljama koje su podobne raznim krizama i recesijama, slaba održivost javnih sektora, socijalnih usluga, zdravstva i mirovinskog sustava, samo su neke od negativnosti današnje Republike Hrvatske.

Europska unija ima za cilj stvaranje najkonkurentnijeg i najdinamičnijeg gospodarstva na svijetu, temeljenog na znanju, sposobnog za održiv gospodarski razvoj, za otvaranje većeg broja kvalitetnih radnih mjesta te jaču socijalnu integraciju.

Svjesna činjenice da su mala i srednja poduzeća pokretači inovacija, izvori zaposlenja i graditelji prekograničnih veza, temeljem razvoja takvog gospodarstva Europska unija stavlja sve veći naglasak na politike koje pomažu i potiču njihov razvoj te razvoj poduzetničkog kapaciteta pojedinaca i industrije.

Iako je Europska unija Hrvatskoj otvorila vrata mnogim pozitivnim okolnostima, smatra se da je Hrvatska izložena i mnogim negativnostima. Hrvatska je sjajan primjer ostalim zemljama Zapadnog Balkana pri želji za ulazak u Europsku uniju.

Dakako, sve ima svoje prednosti i nedostatke. No, s obzirom na tešku situaciju pojedinih zemalja Zapadnog Balkana koje su izložene velikom nezaposlenošću, lošim BDP-om, slabim stranim ulaganjima i sl., ulazak u Europsku uniju može rezultirati još većim negativnim faktorima.

Svaka država bi trebala razmisliti o ulasku u EU te analizirati sve svoje prednosti i nedostatke prije podnošenja samog zahtjeva za pristup Europskoj uniji.

U Varaždinu,

Potpis:

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Kerim, S. (2007.): „*Balkan, Europa i UN: mostovi prema budućnosti*“, Zagreb: Prometej, str. 139 – 165
2. Milardović, A. (1998.): „*Srednja Europa između mita i zbilje*“, Osijek: Pan Liber, str. 46
3. Plevnik, J. (2009.): „*Cijena novog poretka: svjetski izazovi nacionalnim interesima*“, Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga, str. 94 - 97

Članci:

4. Bilas, V. (2007.): „*Trgovinska povezanost Hrvatske i EU*“, Zbornik Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu, Vol. 5., No.1., str. 67-78.
5. Kurečić, P., Crljenko, B. (2013.): „*Republika Hrvatska: promjene geopolitičkog položaja u odnosu na "Zapadni Balkan" od 1990- ih do ulaska u Europsku uniju*“, Zbornik Prve međunarodne znanstveno-stručne konferencije „*Feder Rocco*“ iz područja marketinga i komunikacija, Visoka poslovna škola Zagreb, str. 540-552.
6. Kurečić, P., Luburić, G., Šimović, V., (2015.): „*The Interdependence of GDP per capita and Foreign Direct Investment in the Transitional Economies of Central and Eastern Europe*“, *Proceedings of the 9th Economic and Social Development*, Conference, Varaždin, str. 192-199.
7. Kurečić, P. (2017.): „*Four Years in the EU: An Analysis of the EU Membership Impacts on the Croatian Economy and Developmental Perspectives*“, Fulfilling the Vision: European Union Futures Conference?, RMIT University, Melbourne, October, 16-18 (rad u postupku objave).
8. Nakić, M. (2013.): „*Europska unija i Zapadni Balkan: između želja i realnosti*“, Međunarodne studije, Vol. 13., No.1., str. 33-44.
9. Nelaeva, G., Semenov, A. (2016.): „*EU-Russia Rivalry in the Balkans: Linkage, Leverage and Competition (The Case of Serbia)*“, *Romanian Journal of European Affairs*, Vol. 16., No. 3., str. 56-71.

10. Petrović, M., Ross Smith, N. (2013.): „*In Croatia’s slipstream or on an alternative road? Assessing the objective case for the remaining Western Balkan states acceding into the EU*“, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 13., No.4., str. 553–573.
11. Slukan Altić, M. (2011.): „*Hrvatska kao zapadni Balkan, Geografska stvarnost ili nametnuti identitet?*“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol.20., No.2., str. 401-413.
12. Škuflić L., Vlahinić-Dizdarević N. (2001.): „*Hoće li liberalizacija trgovinske politike Europske unije prema zemljama jugoistočne Europe utjecati na značajni rast njihova izvoza?*“, *Ekonomski pregled*, Vol. 52., No. 1-2., str. 79-100.
13. Turek, F. (2001.): „*Prioriteti vanjske politike Republike Hrvatske*“, *Politička misao*, Vol. 38., No. 2., str. 185-196.
14. Vlahinić-Dizdarević, N. (2006.): „*Makroekonomska pozicija Hrvatske na jugoistoku Europe: trgovinski, investicijski i razvojni učinci*“, Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta
15. Vedriš, M. (2007.): „*Hrvatska i Europska unija Kopenhaški kriteriji konvergencije i nacionalna konkurentnost*“, *Ekonomija*, Vol. 14., No.1., str. 79-106.
16. Vukadinović, R., Čehulić-Vukadinović, L. (2005.): „*Politika europskih integracija*“, Zagreb: Naklada Ljevak
17. Vukadinović, R. (1999.): „*Pakt o stabilnosti- početak novih sigurnosnih rješenja na jugoistoku Europe*“, *Politička misao: časopis za politologiju*, Vol.36., No.3., str. 3-22.
18. Halilović, A., Ergün, U. (2015.): „*Speed of financial integration before and after European union membership*“, Vol. 66., No. 3., str. 252-272.

Internetski izvori:

19. Državni ured za trgovinsku politiku. Dostupno na <http://www.dutp.hr/default.aspx?id=37>, 17.04.2018.

20. Europski parlament. Dostupno na <http://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/world/20180126STO94113/zapadni-balkan-iduci-val-prosirenja-europske-unije>, 20.04.2018.
21. Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH. Dostupno na: <http://eu-monitoring.ba/kako-je-tekao-proces-integracija-republike-hrvatske-u-eu/>, 20.04.2018.
22. Jugoistočna Europa – zašto je ovo područje stoljećima barutana Europe?. Dostupno na <https://narod.hr/svijet/jugoistocna-europa-zasto-je-ovo-podrucje-stoljecima-barutana-europe>, 18.04.2018.
23. Kopenhaški kriteriji. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Kopenhagenski_kriteriji, 14.03.2018.
24. O Balkanu. Dostupno na <https://bs.wikipedia.org/wiki/Balkan>, 05.03.2018
25. O Europskoj uniji. Dostupno na https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_hr, 10.03.2018.
26. O vanjskoj politici. Dostupno na <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika>, 10.03.2018.
27. Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Pristupanje_Hrvatske_Europskoj_uniji, 10.03.2018.
28. Slide Share. Dostupno na <https://www.slideshare.net/shekythewolf/eu1-9032629>, 14.03.2018.
29. Zemlje Jugoistočne Europe. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Jugoisto%C4%8Dna_Europa#/media/File:Grossgliederung_Europas-hr.svg, 18.04.2018.
30. Izravna strana ulaganja. Dostupno na <http://www.poslovni.hr/hrvatska/izravna-strana-ulaganja-u-hrvatsku-smanjena-za-14-posto-337656>, 10.03.2018.
31. Trgovinska politika EU. Dostupno na <http://gd.mvep.hr/hr/trgovinska-politika-europske-unije>, 20.04.2018.

Ostali izvori:

32. Europska komisija (2018.): „*Communication from the commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the Regions- A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans*”, Strasbourg: European Commission
33. Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (2014.): „*Hrvatska 28. članica Europske unije*“, Zagreb: Ministarstvo vanjskih i europskih poslova

POPIS SLIKA

Slika 1.: Države Jugoistočne Europe	4
Slika 2.: Zapadni Balkan	19

POPIS TABLICA

Tablica 1.: GDP po per capita (u mil. \$) od 2009. do 2013. godine za države Zapadnog Balkana koje su posljednje pristupile Europskoj uniji (Bugarska, Rumunjska i Hrvatska)	29
Tablica 2.: FDI – izravna strana ulaganja (u mil. \$) od 2009. do 2013. godine za države Zapadnog Balkana koje su posljednje pristupile Europskoj uniji (Bugarska, Rumunjska i Hrvatska).....	31
Tablica 3.: Izabrani makroekonomski pokazatelji malih zemalja, odnosno zemalja jugoistočne Europe a koje su posljednje postale članice EU: Bugarska, Rumunjska i Hrvatska	44

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1.: Kopenhaški kriteriji bitni za pristupanje Europskoj Uniji 13

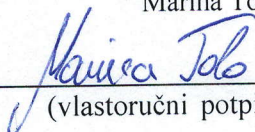
Grafikon 2.: Rezultati referenduma hrvatskih građana o ulasku u EU 38

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Marina Tolo, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada pod naslovom „Male države jugoistočne Europe: iskustva ulaska u Europsku uniju i perspektive budućeg proširenja Europske unije“ te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

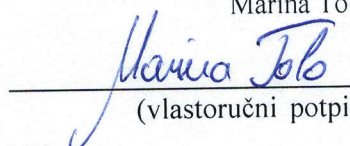
Student/ica:
Marina Tolo

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Marina Tolo neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom diplomskog rada pod naslovom „Male države jugoistočne Europe: iskustva ulaska u Europsku uniju i perspektive budućeg proširenja Europske unije“ čiji sam autor/ica.

Student/ica:
Marina Tolo

(vlastoručni potpis)